

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Andra Kammaren. N:o 52.

Torsdagen den 15 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen äfvensom inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Andra Kammaren; och fortsattes nu öfverläggningen öfver utskottets under *punkten 3:o*) i berörda utlåtande gjorda hemställan. Dervid lemnades enligt förut skedd anteckning ordet till :

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*

Herr Styrlander, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den del af konstitutionsutskottets förslag, som afser att till städerna förlägga municipalsamhällena och köpingarna, torde redan under förmiddagens diskussion fått så skarp kritik, att det näppeligen skulle behövas att spilla ett ord på detta förslag. Och särskildt torde genom herr Pehr Pehrsons i Törneryd uttalande och förslag denna del af konstitutionsutskottets förslag hafva fått dödsstöten. Jag ber dock att få ytterligare stryka under, att om konstitutionsutskottets förslag i detta afseende upphöjes till grundlag, så skulle faktiskt municipalsamhällena och köpingarna förlora all betydelse vid riksdagsmannaval. Det skulle vara omöjligt för dem att, förlagda till städer, på åtminstone i våra trakter 20, 30 mils afstånd, kunna utöfva det ringaste inflytande på dessa val. Och redan ur denna synpunkt måste man sätta sig emot detta förslag såsom fullkomligt oberättigadt och orättvist.

Dessutom är att märka, att uppe i Norrland det finnes stora byar med 10, 12 å 15 hundra invånare; och det skulle kunna tänkas, att dessa byar, som dock endast innehålla bondhemman, genom en eller annan omständighet skulle kunna blifva municipalsambällen.

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Det skulle kunna hända, att i sådana stora byar, der bolagen redan nu ega majoritet, man af vissa skäl skulle vilja få dessa byar förklarade för municipalsamhällen.

Dessutom ligger i detta förslag enligt min uppfattning en konstitutionel fara. Ty hvem är det, mina herrar, som i sista hand afgör frågan, om dessa samhällen skulle blifva municipalsamhällen eller köpingar? Naturligtvis Kongl. Maj:t. Saken skall afgöras af de röstberättigade efter vanliga röstgrunder och så ansökan framställas till Kongl. Maj:t. Men man kan ju på sätt och vis säga, att Riksdagen, om den antog detta förslag, skulle åt Kongl. Maj:t, som har sista afgörandet i sin hand, utlemna en makt, som Kongl. Maj:t icke bör hafva, och som jag är öfvertygad om, att åtminstone denna kammare icke vill utlemna åt Kongl. Maj:t, nemligen att bestämma, hvilka delar af valkretsar skola höra till städerna och hvilka till landsbygden. Det blir indirekt så förhållandet, om man antager detta förslag.

Det förslag, som konstitutionsutskottet har framställt, är i andra afseenden omöjligt särskildt för oss, som hålla på samlingspartiets förslag, därför att det höjer census för valrätt särskildt för landsbygden med afseende på jordbruksfastighet. Det förefaller mig egenomligt, om icke just den omständigheten skulle göra, att förslaget måste dömas till undergång jemväl från landsbygdsrepresentanternas sida. Man går å ena sidan fordringarna till mötes med afseende på inkomsttagarne, så att endast 50 öres bevillning grundlägger rösträtt. Men när det gäller innehafvare af jordbruksfastighet, då vill man icke gå ned till den lägsta census, utan stannar vid en högre. Kan det vara rim och reson i, att en landsortsrepresentant skall skänka sin röst åt ett sådant förslag?

Man har talat om streck, och särskildt den ärade talaren på sköfdebänken anförde, att äfven i samlingspartiets motion förekom ett streck. Ja, det må vara sant, att det kallas för »kommunalstrecket». Men hvad är detta streck i verkligheten? Jo, ett skattepligtsstreck. Det är, att man skall vara skyldig att inom kommunen erlägga skatt för att kunna få politisk rösträtt. Och huru skola vi kunna tänka oss att få bort ur det allmänna föreställningssättet, att det är nödvändigt att hafva ett sådant streck, som här ifrågasatts? Man har svårt på landsbygden, åtminstone i de trakter, derifrån jag är, att tänka sig, att en person skulle hafva politisk rösträtt, d. v. s. rösträtt vid val i det stora politiska lifvet, när han icke har rösträtt i det lilla, i det kommunala lifvet. Det kommer helt säkert att gå kanske en generation, innan man kommer öfver på den allmänna rösträttens åskådning i våra landsortskommuner; och den åsigten, att den kommunala rösträtten bör finnas, för att man skall hafva politisk rösträtt, är mycket djupt rotad. Det är därför, som man äfven från den rena allmänna rösträttens ståndpunkt kunnat vara med om detta förslag såsom en öfvergång till ett i en kommande framtid framställt förslag om allmän rösträtt.

En i Göteborg utkommande tidning, som man haft artigheten skicka Riksdagens ledamöter, har betecknat ställningen i rösträttsfrågan i politiska kretsar med de två egendomliga orden: »allt flyter». Allt flyter, utan att någon enighet, någon sammanhållning, någon stadga finnes. Tidningen hänvisar till de många motionerna, som framkommit, och till de många reservationer, som finnas mot utskottets förslag, och kommer med sin önskan om uppskofspolitik till det resultat, som den angifver med dessa ord: allt flyter. Jag undrar, om vi böra ställa oss på den sorgliga ståndpunkt, som angifves af orden »allt flyter» i detta afseende. Jag undrar, om vi icke måste erkänna inom oss, att det finnes vissa sammanhållande, vissa fasta punkter, der den ena delen af dem, som hafva makt att ändra grundlagen i detta fall, tagit sin bestämda ståndpunkt, nemligen regeringen, och der ett ganska stort parti inom Riksdagen tagit sin ståndpunkt, och denna ståndpunkt är densamma, nemligen erkännandet och fastsläandet af grundsatsen, att kommunal rösträtt medför politisk rösträtt. Jag tror, man hade gjort väl i att redan från början af denna frågas behandling gifva det erkännande, som jag för min del åtminstone vill göra, om ingen annan vill det, att regeringens förslag särskildt i detta afseende är värdt allt erkännande, all tacksamhet från de liberala i vårt land.

Regeringen har i denna fråga ställt sig på en ståndpunkt, som vårt lands liberaler helt och hållet förkastat, och det har, om jag så får säga, varit en björntjänst, när vissa tidningar och till och med vissa liberala satt in all sin kraft för att slå ned på regeringens förslag. Jag ber att på detta sätt få på det kraftigaste protestera mot de svåra uttryck, som fälts om regeringens förslag, och jag anhåller att få gifva regeringen ett tacksamt erkännande för att den åtminstone velat gå till mötes i detta afseende. Man säger, att regeringens förslag är ju för oss liberala i alla fall oantagligt med de många garantier, som det innehåller. Detta vill jag erkänna, det kan möjligen hafva berättigat oss liberala att mot regeringens förslag ställa oss något kyliga, men åtminstone icke så afvisande, som man gjort.

Det förefaller mig, som om äfven regeringen skulle kunna visa något mera tillmötesgående mot de liberala inom landet genom att t. ex. modifiera sin ståndpunkt åtminstone i öfverensstämmelse med den åskådning, som åtskilliga regeringens medlemmar uttalat, då de uttalat betänkligheter mot förslaget, sådant det blifvit framlagdt. Vi hafva hört betänkligheter mot utskyldsstreet uttalas af regeringens till tjensteåren äldste medlem, och vi hafva hört betänkligheter uttalas om det, som af de allra flesta partier ogillats, nemligen graderingen genom gifta ståndet och de 40 åren.

Skulle man icke kunna tänka sig möjligheten af att få ett samarbete i detta fall, så att regeringen möjligen skulle kunna modifiera sitt förslag och taga bort från detsamma hvad som af allmänna meningen icke godkännes, utan förkastas. Om man derjemte visade något tillmötesgående från den liberala sidan, så skulle man der-

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

igenom kunna få fram ett förslag, som verkligen innebure en faktisk lösning af frågan vid denna riksdag.

Regeringen har känt sitt ansvar att lösa denna fråga vid denna riksdag; det återstår för oss att känna vårt ansvar i att bidraga till frågans lösning. Det förefaller mig, som om ett sådant förslag, uppgjort mellan regeringen och de liberala, skulle hafva all utsigt att kunna antagas. Jag vet icke, om regeringens representanter hafva rättighet att gå till mötes i detta afseende, men jag är af den bestämda öfvertygelsen, att om vi skola komma någon vart med denna fråga, så måste regeringen försöka att samarbeta med ett större antal af Riksdagens ledamöter. Jag tror, att vi då skulle kunna få fram ett förslag, som möjligen i hufvudsak anslöte sig till det liberala samlingspartiets förslag, och att omkring detsamma skulle kunna samlas så många röster, att det åtminstone i denna kammare blefve antaget. Och när Första Kammaren ställes inför det ansvaret att antingen uppskjuta frågan, slå i hjel densamma och således få den undanträngd, eller tillmötesgå ett förslag, som förfäktas af regeringen, så vore det högst egendomligt, om ett sådant förslag icke skulle hafva utsigt för sig.

Jag tror icke, att utskottets förslag i detta afseende är det rätta, ty just genom den höjda census för lägenhetsinnehafvare är detsamma för de flesta landsortsrepresentanter oantagligt. Dessutom synes det mig, som om frågan om lika representationsrätt för land och stad — huru mycket den an tilltalar oss, som representera landsbygden — dock icke för närvarande borde komma fram för att icke ännu mera tillspetsa frågan och öka det hat mellan stad och land, som redan nu finnes.

Tills vidare, innan jag får se, att ett sådant förslag framkommer, ansluter jag mig till den af herr von Friesen m. fl. afgifna motion, hvilken äfven jag undertecknat, och anhåller att få yrka afslag å utskottets förslag.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! »En väsentlig utsträckning af den politiska rösträtten» är ett uttalande, som vi hört från den högsta talaretribun, som finnes i vårt land, och orden: »den allmänna rösträtten» är ett uttryck, som blir allt mer och mer dagens lösen i den förevarande viktiga frågan, äfven om det är somliga, som måste utsäga detta lösenord med den gamla bekanta Brasks ord: hartill är jag nödd och tvungen. Detta är beaktansvärdt.

Emellertid synes det mig, som om tiden vore inne, att vi kunde taga ett ganska långt steg mot det s. k. målet, den allmänna rösträtten. Det förefaller mig, att vi borde till och med nu kunna gå med på ett sådant förslag. Många skäl tala därför. Vi berömma oss ju af att vara en nation, som utgör en af de mest bildade på jorden. Låskunnigheten bland svenska folket anses stå så högt som trots i något annat land, och mer och mer i de europeiska länderna söker man tillämpa den engelska satsen: »one man, one vote».

Men utom detta vill äfven jag påpeka fjolårets beslut med hänsyn till värnpliktsfrågan. Jag vill då erinra om ett par rader i en af reservationerna vid konstitutionsutskottets betänkande, der det säges, att »värnpliktsbildningen kan sagas utgöra en folkhögskolekurs.» Om det är så, då måste vi väl kunna säga, att vårt folk ur bildnings-synpunkt kan anses vara moget att erhålla allmän rösträtt. Då vi nu verkligen vågat att sätta svärdet i handen på våra man, synes det mig, som om vi foljdriktigt äfven kunde våga att sätta röstsedeln i deras andra hand. Då vi satt svärdet i hans hand för att försvara land och rike, för att skydda vår sjelfständighet, om den skulle hotas utifrån, så är det enligt min tanke lika, om ej än mera, berättigadt att sätta röstsedeln i hans hand att användas såsom vapen i den politiska strid, som väl hvarje politiskt vaken människa har att utkampa. Rättvisa och billighet kräfva detta. Och utom detta, hafva vi ju hört — likaledes från den mest betydande talarestolen i vårt land — att Sverige har det trognaste och bästa folk på jorden. Om det ligger någon mening i detta — och jag tror icke att någon vill jäfva det kungsordet — synes det mig innebära något, som just pekar derhän, att vi böra gifva vårt folk större politiska rättigheter. Att det kan anses vara moget för allmän rösträtt framgår också af Kongl. Maj:ts proposition, der det heter:

»Det torde icke kunna bestridas, att under de 36 år, som förflutit sedan riksdagsordningens antagande, intresset för och förmågan af ett mera aktivt deltagande i det politiska lifvet vunnit en betydligt ökad utbredning bland vårt folk. Till detta resultat hafva flera omständigheter bidragit. I sådant afseende må nämnas den allmänna bildningsgradens höjande, tidningspressens utveckling, lefnadsvilkorens förbättring, den stegrade samfärdseln mellan olika delar af landet och med utlandet samt, icke minst, den öfning i sjelfstyrelse, som vunnits icke blott vid förvaltningen af kommunala angelägenheter, utan äfven inom talrika föreningar för olika ändamål.»

Vidare anser jag, att klokheten bjuder oss att snarligen vidtaga de åtgärder, som äro i detta fall af behovet påkallade. Jag tror, att det kan ligga fara uti att dröja alltför länge. Hvarför skulle vi icke åtminstone något kunna tillmötessgå denna klass af vårt folk, som begär politiska rättigheter, hvilka den anser sig hafva rätt att få? Hvarför skall man allt fort behålla mellan människor och människor förhatliga skiljemurar, då allt allvarligare än någonsin tyder på, att man borde komma till största möjliga enhet? Jag instämmer med den gamle biskop Thomander, som sade, »att man i våra dagar verkligen mera behöfde ett band, som förenade de rika och de fattiga, än ett streck, som mera söndrar dem från hvarandra.»

Utvecklingen synes mig kräfva, att vi har taga något steg, som går i den riktning, dit vi reformvänner önska komma. Och hvarför skulle vi dröja? Att så göra synes mig vara att stämma i en å, der vattnet öfvanför allt jemt flödar till, så att ju längre vi dröja med att öppna på dammen, desto säkrare blir utsigten, att dammen

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

kommer att brista af sig sjelf af den makt, som kommer der ofvanifrån. Det är därför det synes mig säkrast och klokast att här taga de reformer, de mått och steg, som för närvarande kunna vara lämpliga. Jag tror såsom den gamle rättslärde professor Svedelius, som sade rörande rösträttsfrågan, att historiens lärdomar äro, att »sambällsförstörande revolutioner uppkommit deraf att sambällsförbättrande reformer blifvit försummade.» Det har förut erinrats om hvad en af vårt lands främste på sin tid, nemligen Geijer, yttrat, och vi hafva många och talrika exempel från andra håll i detta fall. Jag vill blott påminna om, att Bismarck, då han yttrade sig i rösträttsfrågan i sitt land, ansåg sig kunna försvara ett allmänt rösträttsförslag. Men här i landet, om man säger sig vilja gå med på ett rösträttsförslag eller på den s. k. allmänna rösträtten, börjar man tala om garantier — garantier i oändlighet — så många garantier, att till och med de, som äro klyftigast att hitta på garantier, förklara — sedan de framkommit med sitt förslag — att äfven andra garantier, som möjligen kunna upptäckas, skulle kunna infickas i detta förslag. Bland dessa garantier har talats om fullgörandet af den dubbla skattepligten. För mig synes det egenomligt, att vi allt jemt skola hålla på ett vilkor, som, efter hvad jag tror, knappast i något annat land är så strängt som här i Sverige, nemligen att man skall fordra punktligt betald skatt såväl hvad angår skatten till kronan som skatten till kommunen. Skulle då icke dessa herrar, som jemt och ständigt yrka på ett skattestreck, kunna börja reflektera öfver hvad som står på ett ställe i utskotts-betänkandet, nemligen att man kunde nöja sig med att vederbörande betala skatt till kronan för att få politisk rösträtt. Fullgörandet af de kommunala skyldigheterna må i så fall blifva vilkoret för kommunal rösträtt.

I fråga om skatter ber jag att något få vända mig mot en af de talare, som härom yttrat sig och hvilken sade, att det icke var så stora summor, som det här gälde. Han tog den lägsta kategorien och kom då till det resultat, att skatten der icke blef mer än 7 kronor; för denna summa fick han rösträtt, förutsatt, att den var grundad bland annat på denna skattepligt. Men hvarför skall han stanna vid dessa, de allra minsta? Det finnes ju sådana, som icke äro i bättre omständigheter än dessa af den ärade talaren här åberopade, fastän de kunna hafva något högre inkomst. För dem uppgår skatten blott för ett enda år till lika mycket som de af talaren nämnda få betala under alla tre åren, eller 21 kronor, deri indirekta skatten oberäknad. Enligt beräkningar — uppgjorda visserligen för något år sedan, men som jag likväl tror fortfarande ega giltighet, då de äro gjorda af en professor vid ett af våra universitet — skall en medelstor familj med en inkomst af 900 kronor betala i indirekta skatter omkring 125 kronor. Denna omständighet borde väl också betyda något för dem, som jemt och ständigt tala om detta skattestreck.

Vi böra derjemte se på exemplet från andra länder och taga

hänsyn till hvad de kunna lära oss i detta afseende. Jag tror för min del, att det var vilseledande, då den ärade vice ordföranden i konstitutionsutskottet sökte bortreducera nästan all den betydelse, exemplen från utlandet hafva. Det är dock ett faktum, att i t. ex. Frankrike 27 0/0 af befolkningen äro politiskt röstberättigade, i Schweiz 23 0/0, i Grekland 23 0/0, i Spanien 22 0/0, i Belgien 21 0/0, i Tyskland 21 0/0, i Bulgarien 21 0/0, Norge 20 0/0, i Portugal 19 0/0, Storbritannien och Irland 16, Danmark 16, Serbien 16, Nederländerna 12, Italien 7 0/0, medan Sverige med sina ej fullt sju 0/0 kommer nästan lägst bland alla de konstitutionella europeiska länderna.

Jag tror, att hvad man än gör för att hämma och dämna krafvet på en utvidgad rösträtt, skall detta ändå komma att segra, och det kanske mycket förr, än de herrar, som motsätta sig ett reformförslag, kunna ana.

Jag ber att här få citera hvad en utaf det nyss slutade seklets störste statsmän sade i en röstrattsdebatt: »I kunnen icke strida mot framtiden. Tiden är på vår sida; de stora samhällskrafter, som i sin makt och sitt majestät röra sig framåt och som det lilla bullret af våra debatter icke för ett ögonblick förmår hejda eller störa — dessa stora samhällskrafter äro mot Eder, de kämpa på vår sida. Fanan, som de nu bära i striden, kan visserligen under några ögonblick sjunka ned öfver de slagna, men hon skall snart åter vaja i det klara ljuset och bäras af folkets starka händer till en säker, icke aflägsen seger.» Det var Gladstone, »the grand old man», som yttrade detta uti en af de stora röstrattsdebatter, som på sin tid förekommo i det engelska parlamentet. Han var då sannspädd, ty de ha sedermera i England genomfört stora och ganska vidtgående reformer på detta område.

Nu kan man ju fråga: Hvad skola vi göra med alla de förslag, som vid detta tillfälle äro oss förelagda här i Riksdagen? Då jag ser på de olika förslagen, synes det mig klart, att det icke är möjligt att nu komma till slutmålet, och därför anser jag det vara lämpligast att taga det förslag, som mest effektivt griper in i förhållandena, nemligen det förslag, som framställes i den motion i ämnet, som äfven jag jemte många andra ledamöter från denna kammare varit med om att underskrifva.

Utskottets framställning är säregen äfven då man ser på antalet reservanter. Man måste undra, huru inom utskottet något förslag kunnat gå igenom, när man besinnar, att af utskottets 20 medlemmar hafva 13, säger tretton, reserverat sig mot det framlagda förslaget.

Skall jag nu efter den diskussion, som här förts i frågan, göra något yrkande, så skall jag be, herr talman, att få yrka, att kammaren behagade återremittera det förevarande utskottsbetänkandet till konstitutionsutskottet, för att detta måtte inkomma med ett bättre förslag, ett förslag, som går så långt som möjligt i riktning mot allmän rösträtt.

*Ängående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Herr Dahn: Ja, det är ju naturligt, att den, som vill taga ett hopp öfver kommunalstrecket till den allmänna rösträtten, icke kan vara med om vare sig konstitutionsutskottets eller samlingspartiets förslag. Jag skall nu icke nämna flera förslag, ty det förstå herrarne nog, att det är dessa förslag, om hvilka man i främsta rummet kommer att votera och omkring hvilka man kommer att samla sig. Jag skall nu draga upp en parallel mellan dessa förslag, hvilket icke skall taga lång tid.

Samlingspartiets förslag går ut på, att egare af jordbruksfastighet, som har ett värde af 100 kronor, skall få politisk rösträtt; konstitutionsutskottet har satt detta värde till 300 kronor. Kunna herrarne tänka sig möjligheten af att det kan finnas en bebodd jordbruksfastighet, som blott är värd 100 kronor? Nej, antingen är det i så fall ingen jordbruksfastighet i detta ords vanliga bemärkelse eller också är den för lågt uppskattad. Således skulle enligt min uppfattning icke en enda person i detta hänseende mista sin rösträtt, i fall konstitutionsutskottets förslag blefve antaget. Det lönar sig icke att bygga en stuga, än mindre en ladugård på ett jordland, som icke är värdt mer än 100 kronor, det är alldeles orimligt att tänka sig det. Jag vet visserligen, att på vissa håll i Dalarne finnas s. k. snesland, men det är små jordland, som i allmänhet icke äro bebyggda, utan utarrenderas till andra. Men hvad som i en morgontidning talas om bofasthet är icke riktigt, och konstitutionsutskottet har en annan uppfattning angående bofasthet, än som samlingspartiets förslag innehåller. Ty med bofasthet menas väl, att det jordområde, som innehafves, skall vara bebygdt och bebodt — annars kan ju ingen bofasthet komma i fråga — men är jordområdet bebygdt, måste det äfven vara värdt mera än 100 kronor. Sjelfva husen äro säkerligen i de flesta fall värda mer än 300 kronor, särskildt under förutsättning, att meningen är, att det skall finnas kreatur för jordbruket.

Hvad sedan beträffar det af utskottet till 600 kronor satta värdet såväl å arrenderad jordbruksfastighet som ock å »annan» fastighet, deri inbegripet byggnad å ofri grund för rösträtts erhållande, så har man tagit denna siffra, därför att enligt nuvarande bevillningsförordning och kommunallag är den, som icke har »annan» fastighet till ett värde af öfver 500 kronor icke kommunalt röstberättigad, då han ej erlägger bevillning. För att medföra kommunal rösträtt skall sådan fastighet vara upptaxerad till mer än 500 kronor. Då man nu vid upptaxeringen räknar jemna 100-tal, så fordras det sålunda ett värde af 600 kronor å sådan egendom, för att egaren deraf skall påläggas bevillning och blifva kommunalt röstberättigad. Och utskottet har därför föreslagit samma värde både för arrendatorer af jordbruksfastighet och för egare af »annan» fastighet, deri inbegripet fastighet, belägen på ofri grund.

Så komma vi till villkoret om bevillning för en till minst 500 kronor uppskattad inkomst. Ja, der skulle jag helst hafva sett, att man icke talat om något visst inkomstbelopp, vare sig det ena eller andra, utan skulle jag ha önskat, att man bestämt ett visst belopp i

bevillning, t. ex. 50 öre. Men när det är fråga om att göra upp ett förslag, der man skall ta hänsyn till förutom Kongl Maj:ts förslag afven 10 motioner, och då dertill kommer, att det sitter representanter för båda kamrarna i utskottet, då får man ofta ge med sig, om man vill något resultat. Eljest hade det nog, som sagdt, varit klokast att föreslå en viss bevillning.

Nu kan det inträffa, att det bevillningsfria afdraget i en större stad, t. ex. Stockholm, uppgår till 650 kronor, under det att det på landet och i mindre städer utgör endast 450 kronor. En person måste därför i Stockholm vara upptaxerad till 700 kronor för att få politisk rösträtt, men endast till 500 kronor på landet och i småstäderna. Men dervidlag bör man naturligtvis också taga med i betraktande, att om de bevillningsfria afdragen befinnas vara så olika på olika håll, så vittnar val detta om, att både inkomster och lefnadskostnader på olika ställen också äro olika. Jag tror därför, att det ena står i fullkomlig harmoni med det andra. Med uppskattning af en persons inkomst till visst belopp, t. ex. af 501 kronor och några ören, kan man komma till högst öfverraskande resultat. Får han då ett bevillningsfritt afdrag af 500 kronor, så återstår det ett belopp af 1 krona och några ören, hvarför han skall skatta. Örena falla bort, ty det skall vara jemnt antal kronor. Och han får då skatta för 1 kronas inkomst, hvilket med en bevillning af 1 per 100 gör 1 öres bevillning, och då får han en fyrk och politisk och kommunal rösträtt. Jag medger följaktligen gerna, att detta är en svag punkt i förslaget. Bättre hade ju därför varit, om man bestämt en bevillning af 50 öre, och der-efter hade ju kommunalskatten kommit att rätta sig. Man får väl dock antaga, såsom konstitutionsutskottets vice ordförande i dag ytt-erade, att denna kammare städse skall komma att få en sådan sammansättning, att ingen okynnespolitik i sådant fall kommer att bedrivas här lika litet som inom taxeringskomitéerna.

Nu kommer jag vidare till utskyldsstrecket, detta utskyldsstreck, som man klandrat så mycket. Hvad innebär det då egentligen? Ja, det innebär ingalunda något sådant, som stod att läsa i en morgontidning, att den, som försummar endast en dag, skulle förlora sin rösträtt. Nej, han kan gerna försumma ända till öfver 70 dagar med att betala, och han förlorar ändå icke sin politiska rösträtt. Är sista uppbördens den 15 oktober, kan han derefter gerna vanta till den 31 december — hvilket gör 77 dagar. Som utskottets vice ordförande i dag sade, ligger det allra närmast till hands, att den, som intreserar sig för politiska angelägenheter och på förhand vet, att han icke får hafva för oguldna kommunalutskylder, att han är efter år ordentligt gör rätt för sig. Naturligtvis är det lättare, som vice ordföranden sade, att betala t. ex. 7 kronor om året i tre år än att betala 21 kronor på en gång, och den skattskyldige slipper ju i alla fall icke undan, om han vill behålla sin rösträtt. Men fullgörandet af skattepligten på detta sätt vittnar om en ordentlighet, som jag för min del anser böra utgöra proftet på den s. k. folkhögskole-

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

uppfostran, som den unge mannen skulle få under sin värnpliktsöfning, och han, så att säga, visar denna uppfostran genom att, när han blifvit mogen för att deltaga i val till riksdagen och i sjelfva riksdagsarbetet, ådagalägga det ordningssinne och den sjelfkänsla, som han under värnpliktsöfningarna får antagas ha förvärfvat. Och någon särskild svårighet att i detta fall fullgöra sina förpligtelser bör ej förefinnas, enär en hvar ju har på sig 2 1/2 månader härför.

Ja, hvad de öfriga sakerna beträffar, särskildt bestämmandet af den ålder, då valrätten skall inträda, så kan ifrågasättas, om detta skall ske vare sig under det år, då vederbörande fyller 25 år, eller ock, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, året derefter. Jag anser detta vara sådana detaljer, att man icke behöfver tala derom, det ena kan vara lika bra som det andra.

Men så kommer man till en sak, som jag för min del funnit vara det allra viktigaste, sjelfva nervus rerum, nemligen stadgandet i 13 §, att köpingar och municipalsamhällen, dessa lifskraftiga och i ekonomiskt hänseende starkt utvecklade samhällen, som på en kort tid öfverflyglat många af våra småstäder, att de skola öfverflyttas till stadsvalkretsarne. Det är detta, man från visst håll icke vill veta af, och det är just der, som skon klämmer. De äro dock dessa samhällen kött af edert kött och ben af edra ben, men ändock vilja ni stadsbor icke veta af den presenten. Man vill naturligtvis, att de skola vara den surdeg, som skall genomsyra alla de landvalkretsar, der de finnas, och hvilka i närvarande stund uppgå till öfver 40. Dessa köpingar och municipalsamhällen utgöra nu 62 stycken, men 10 år härefter hafva de kanske ökats till dubbla antalet och förefinnas måhända då inom 80 å 100 valkretsar. Allt hvad man resonerar om att åstadkomma jemlikhet mellan stad och land, det är ett nonsens på det hela taget och skulle blott innebära en galgenfrist, ty städerna skola ganska snart, kanske inom en 20 år, i alla fall hinna upp landsbygden med afseende på utjemning af representanträtten, och då hafva vi kvar inom landvalkretsarne dessa municipalsamhällen, der det helt säkert icke kommer att finnas en enda kotte, som icke röstar på kommando eller blir borta ifrån valen.

Nu säger man: samhörighetskänslan, den skall skapa fosterlands-känsla och den skall man icke undergräfvä — samhörighetskänslan mellan stad och land, broderligheten och allt detta, som låter så grant i en tidning. Men, minia herrar, vi äro ju alla mer eller mindre politici, och då förstå vi väl, att vi lefva i intressepolitikens tid, både i det stora der ute och det mera blygsamma här hemma, det kan icke hjälpas. Och de moderata herrar ifrån städerna, som stå här och tala så fint om samhörighetskänslan, om huru stad och land skola omfamna hvarandra, dem vill jag fråga, huru de anse, att socialisterna och de mera avancerade radikalerna skola omfamna de andra stadsrepresentanterna. Jag tycker, att de klämma dem ganska hårdt — ja, icke här i kammaren, men ute i bygderna.

Ja, det skulle nog bli bra att få till stånd den förbrödring, som

här talas om, men kittet, som skulle sammahålla det hela, det blir nog socialismen, som både i afseende å stad och land kommer att ta ut sin rätt, af det skälet, att det är den lifskraftigaste och dugtigaste rörelse, som finnes, och den, som arbetar mest. Derfor undrar jag icke på, att den blir djerf, då den märker, att alla andra lager ligga under dem och knappast bjuda till att hålla dem stängene.

Nej, det betyder ganska litet, om en utjemning mellan stad och land nu sker eller icke. Betydelsen ligger deri, att de element och de intressen, som helt naturligt höra i hop, också bli sammanförda. Då kan man få ett lifskraftigt element från städerna och de med dem förenade municipalsambhällena in i Riksdagen, på samma gång man skapar ett annat sådant fullt sjelfständigt element från valkretsarna på landsbygden. Det kan naturligtvis aldrig bli tal om samhörighet i den mening, att vi skola lägga armarne om halsen på hvarandra och icke göra någonting, utan utvecklingen består väl deri, att motsatserna få nöta sig mot hvarandra och derigenom åstadkomma nya uppslag. Men icke skola vi önska — icke en gång herrarne ifrån städerna — att den del af svenska folket, som kallas Sveriges bönder, skola försvinna i skuggan af dem, som nu rycka fram.

Jag tänker härvidlag icke precis på jordbruksintresset, utan på alla de intressen, som förefinnas hos denna klass; ty man får väl erkänna, att det icke blott är det rena jordbruksintresset, som denna klass förfäktat, utan äfven andra intressen, ej minst på det kulturella området — det kan väl ingen förneka.

Jag har därför helt naturligt anslutit mig till det förslag, som i detta ämne framlagts af friherre von Knorring. Men jag har icke velat — derom vittna mina reservationer, såväl den från år 1899 som ock den af herr Johnsson och mig år 1900 afgifna — att antalet af städernas representanter skulle minskas från 80 till något antal, som det nu kan vara fråga om. Men jag och herr Johnsson framböll år 1900, att 14 § borde innehålla ungefär detsamma, som enligt utskottets nu föreliggande förslag. Jag håller äfven före, att skola städernas representanter bibehållas till ett antal af 80, då böra dessa municipalsambhällen gå in bland städerna. Men bibehållas municipalsambhällena åt landet, förefinnes icke samma skäl som år 1865 att låta städerna ha dubbel representationsrätt mot landet. Ty dessa municipalsambhällen representera just på landsbygden städerna med deras handel och industri och allt detta, som gjorde, att städerna 1865 fingo dubbelt så stark representationsrätt som landsbygden. Således, om municipalsambhällena skola bibehållas samman med landsbygden, ligger det nära till hands och är fullkomligt rättvist, att antalet af städernas representanter minskas, så att de bli proportionsvis lika många som landsbygdens. Skola åter dessa municipalsambhällen förenas med städerna, ja, då är det ju också lika rätt, att städerna få behålla sitt nuvarande representantantal, eller 80.

Med afseende å hvad jag nämnde om utskyldsstrecket, så kunde jag vara med om hvad herr Waldenström påyrkat, nemligen att ett

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

är skulle vara tillräckligt. Det skulle nog verka lika bra, ty det ordningssinne, som han ville hafva fram, kan komma till sin rätt, äfven om det är endast ett i stället för två år. Jag kom att tänka härfpå, då jag såg min ärade vän herr Höjer midt emot mig. Han gaf mig det löftet, att han skulle hjälpa mig med mitt omval till nästa period. Min valkrets skulle ju vara en af de svåraste. Jag är naturligtvis honom mycket tacksam härför. Men jag vill säga honom, att komma vi derhän, att de, som jag afsett, få makten, då tror jag, att äfven han blir vägd och befunnen för lätt och att derjemte en väsentlig del af stockholmsbanken skulle befinnas vara för lätt. Jag tror därför, att han ej bör bekymra sig om mitt omval, utan sörja för sig sjelf.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hedlund: Jag skall be att få erinra om något, som hände vid representationsförändringen år 1865. Kongl. Maj:t hade då framlagt ett förslag till representationsreform, som väckte afgjord anklang i de frisinnades led och tillvann sig stark anslutning bland dem, hvilket åter icke är förhållandet med det nu af Kongl. Maj:t framlagda rösträttsförslaget. Då förmärktes bland de s. k. framsynte konservative en ganska beaktansvärd rörelse. Vi minnas, att det kongl. förslaget satte rösträttsstrecket för inkomsttagare till 800 kronor. Särskildt från det konservativa hållet framhölls då med mycken styrka och beskärmelse, hurusom upprättandet af ett sådant streck mellan å ena sidan de förmögna och burgna i vårt land och å andra sidan de mindre burgna vore ovärdigt och innebure införandet af ett otillbörligt penningvälde. Om på denna tid en skald framträdde och talat om, att »medborgarrätt heter pengar», så hade detta alldeles säkert från det nämnda hållet tillämpats på det kongl. representationsförslaget. Omsider framkom från denna sida ett förslag. Det var onekligen på sätt och vis mera demokratiskt än det kongl. förslaget, ty det satte strecket vid kommunalstrecket, icke vid de 800 kronorna. Men bredvid detta låga streck reste sig ett torn af garantier. Bland dessa garantier förekom äfven den, att vid rösträtts utöfning skulle tillämpas den graderade skala, som gälde i kommunerna.

Något i samma väg se vi i dessa dagar upprepas. Personer, som förut icke hafva velat hafva med rösträtten att göra, hafva med ens blifvit så ytterst angelägna att lösa rösträttsfrågan på sin facon. De bry sig dervid alls icke om, hvilken väg rösträttsvännerna sjelfva vilja gå, den väg, som rösträttsvännerna valt på grund af mogen och långvarig erfarenhet, inhöstad under deras mångåriga arbete för saken, om den fasta mur, som i vidsträckta delar af vårt land reser sig mot den allmänna rösträtten. Helt ledigt utkasta de emellertid lösen om den allmänna rösträtten att genomföras i en handvändning. Bredvid denna lösen utkasta de den andra om proportionelt valsätt, medan vi antagligen nu om lördag skola få se, huru de komma att behandla frågan om detta valsätt, när det gäller att tillämpa det i

dess enklaste form och på allra närmaste håll, nemligen vid val af dessa båda kamrars utskott. Jag vill helt enkelt kalla sådant dilettanteri i rösträttspolitikens kinkiga konst, dilettanteri hos dem, som gå i spetsen, ty de mena hvad de säga, men mindre dilettanteri, utan kanske snarare tvärtom, hos de män, som stå bakom dem och understödja dem, men som icke vilja hvad de vilja. Jag och flera med mig hysa den starkaste misstro till dessa förslag, som afse att begära utredning till en följande Riksdag om allmän rösträtt och proportionella val. Derigenom skulle nemligen gifvas huru många tillfällen som helst att komma ifrån hvad man nu begär.

Det återstår således endast att välja mellan de positiva förslagen, och jag vill lägga kammaren på hjertat nödvändigheten af, att vi i år stanna vid något positivt, som ger allmänheten i vårt land förtröstan derom, att nu är det verkligen allvar å färde och nu stå vi verkligen inför den så länge eftertraktade reformen. Näst det, att båda kamrarna skulle säga blankt nej till hvarje rösträttsreform, skulle jag finna det vara allra olyckligast, om den folkvalda kammaren icke kunde komma öfverens om något positivt, utan sjelf stannade vid ett blankt nej med afseende å rösträttsreformen och således vid den fullkomliga ofruktbarheten, medan återigen kanske Första Kammaren behåller qvar den röda flagga, som hissats på dess tinnar och som är så tilldragande för många, samt kungör för landet, att Första Kammaren i motsats mot den andra dock i alla fall vill göra något.

Vi möta då först och främst utskottets förslag. Med afseende derå går jag genast in på frågan om municipalsamhällen och köpingar. Den siste talaren uppehöll sig åtskilligt vid denna punkt. Han frågade, hvarför vi i städerna icke gerna ville taga emot dem, då de äro kött af vårt kött och blod af vårt blod. Jo, för all del, så gerna som helst. Men hvarför stanna herrarne så här på halfva vägen? Man kan ju tänka på de många valkretsar, der fabriker uppstå den ena efter den andra. Hvarför tager man icke steget ut med ens och föreslår, att det skall stadgas, att icke allenast dessa samhällen med 1,000 invånare och deröfver, utan äfven arbetarskarorna vid hvarje särskild fabrik i vårt land skola välja med närmaste stad? Då hafva vi det fullständiga klassvalet färdigt, och då blir valmanskåren indelad, såsom den redan genom det nu föreliggande förslaget väsentligen skulle blifva, i två skilda grupper, nemligen å ena sidan jordbrukarne och å andra sidan arbetarne, handelsidkarne, industriidkarne, embetsmännen och allting utom jordbrukarne. Jordbrukarne må tycka, att detta skulle gagna dessas intresse för ögonblicket, men jag får hemställa till herrarne, om det verkligen är statsklokt att sälunda grundligare och på helt annat sätt än nu fastslå en genomgående skilnad mellan jordbruksintresset å ena sidan och alla andra samhällsintressen å den andra samt tillika sätta jordbruksintresset i afgang majoritet och alla andra intressen i afgang minoritet. Tro herrarne icke, att motsatserna komma att skärpas, att jordbruksintresset kommer att utvecklas till det yttersta och att

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

de, som äro på den andra sidan och som sålunda se sig dömda till en hopplös vanmakt i kammaren, efter handen, då de finna, att de ingenting kunna uträtta, komma att drivas allt längre och längre åt venster? Ett ombud för en af dessa stadsvalkretsar och ett ombud för en jordbrukarevalkrets kunde näppeligen hafva ett ord att säga hvarandra, som de båda förstode. På en tid, då man söker utjemna skiljaktigheterna mellan samhällsklasserna samt främja framåtskridandet genom att föra dem till allt innerligare beröring med hvarandra, vill man i detta året 1902 upprätta en kinesisk mur mellan två särskilda klasser. Bär icke detta emot? Hafva icke herrarne en bestämd förnimmelse af, att detta är någonting otidsenligt, någonting, som icke går för sig i våra dagar?

Så kommer jag vidare till det förslag, som framlagts af herr Pehrson i Törneryd. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att detta icke är detsamma som friherre von Knorrings förslag. Det öfverensstämmer visserligen med friherre von Knorrings förslag, för så vidt det afser upphäfvandet af den olika representationsrätten för stad och land, men det är väl att märka, att herr Pehrson i Törneryd med afseende å rösträttens utsträckning förordar utskottets förslag med dess streck och begränsningar. medan åter friherre von Knorrings förslag med afseende å rösträtten öfverensstämmer med liberala samlingspartiets.

Här ha vi alltså frågan om upphäfvandet af skilnaden med afseende å representationsrätten för stad och land. Jag erkänner — det har redan här erkänts — att det finnes åtskilligt rättvist i detta kraf. Det har emellertid uttalats, att det skulle vara förenadt med fara att icke i sammanhang med en strecksänkning nu tillgripa detta medel till bevarandet af landsbygdens öfvermakt. Det skadar icke att se en fara, som man tror finnes, öppet i ögonen och undersöka, om det verkligen är skäl att tro på dess tillvaro eller icke.

Jag vill då påpeka, att om denna utjemning af representationsrätten icke genomföres i sammanhang med det politiska streckets sänkning till likhet med det kommunala, så blir det endast en tidsfråga, när denna sak åter med ovilkorlig och tvingande makt kommer upp. Särskildt de, som hafva omtanke om landtmännens tillbörliga representerande i denna kammare, hafva tillfälle att när som helst sätta upp denna fordran. Herr Pehrson i Törneryd framhöll nyss, att det första steget, som vi nu stå i begrepp att taga, är det största och viktigaste, och att det andra, nemligen steget till allmän rösträtt, vore jemförelsevis litet och jemväl snart komme att tagas ut. Jag tror också, att det icke dröjer länge, förrän fordran på allmän rösträtt kommer att höjas. Jag tror knappt, att detta dröjer längre än till dess den fullständiga tjenstetiden för våra värnpliktige blifvit genomförd. Dröjer det längre, så kan det i alla fall icke dröja långt derutöfver, ty uti ett friboret folk ger man sig, i den mån känslan för friboreheten utbreder sig, icke till tåls, förr än alla medborgare fått fulla medborliga rättigheter. När kraf på allmän

rösträtt då framställes, så kan man å landtmännens sida godt sätta såsom vilkor, att den olika representationsrätten för stad och land upphäfves. Man behöfver då icke befara att möta något motstånd, ty motståndet skulle endast kunna uppkomma derigenom, att städernas representanter då å sin sida skulle motsätta sig rösträttens utsträckning till allmän för att i afseende å representationsrätten få ha det på det gamla sättet. Men så pass mycken erfarenhet ha väl herrarne hittills haft af förhållandena, för att veta, att det är i stads-kommunerna, som den allmänna rösträtten har sina säkraste och bestämdaste anhängare. Derför skall man, när lösen allmän rösträtt höjes, för visso icke sakna medverkan från städerna till att detta vilkor med detsamma genomföres. Tillika får man icke förbise, särskildt med hänsyn dertill, att vi kanske efter någon tid åter ha att vänta en rösträttsstrid, det menliga i, att ett klassintresse lagrar sig omkring det bestående strecket och envist håller fast vid detsamma samt derigenom kanske fördröjer denna reform i lång tid till stort men för landet genom krafftörluster sådana, som vi redan haft tillräckliga exempel på. Det böra vi undvika. Jag tror, att vi bäst undvika det genom att undvika utjemningen af representationsrätten nu och förbehålla den, till dess den allmänna rösträtten kommer att införas. Hvem vet för öfrigt, om det icke kan vara ganska nyttigt att vid de förhandlingar, som då skola föras, finnes kvar det streck, som nu består mellan land och stad.

Jag har egentligen aldrig förstått, huru man kan hysa en sådan skräck för streckets sänkning till jemnhöjd med det kommunala, en skräck ur den synpunkten, att allt hvad landtmän beta skulle sopas bort från kammaren. Tro herrarne, att vi stadsrepresentanter, som sitta här, hysa den farhågan, att vi genom förslaget antagande skulle komma att ersättas af idel arbetare. Ingalunda. Utan tveivel komma flera arbetare än nu att sitta i Andra Kammaren, och det kan icke vara annat än till nytta. Men erfarenheten från olika länder, och just från de länder, som ha den mest obegränsade allmänna rösträtt och tillika riksdagsmannaarfvoden för Andra Kammaren, visar, att förmögenheten, den högre bildningen och det allmänna anseendet i hemorten alltid taga ut sin rätt vid valen och ej blott göra sig gällande, utan göra det i öfvervägande grad.

På landsbygden ha vi i vårt land sedan gammalt den stora fördelen, att jordegarna bland sig sjelfva välja ombud till Riksdagen. Der denna vana en gång är ingrodd, der kommer den envist att fasthållas. En jordegare, större eller mindre, som är vaken, lifaktig och dugtig, kan vara alldeles säker på att blifva vald inom sin valkrets, så framt han tager hänsyn till sina valmäns behof och önsningar, eller samma förutsättningar, som för närvarande gälla. Att tro, att jordegarne skulle komma att uteslutas ur kammaren på grund af denna reform, förefaller mig vittna om en sådan sjelfuppgifvelse och en sådan klenmodighet hos våra annars ganska stolta och sjelfmedvetna landtmän, att jag icke riktigt kan förstå det. Huru har det i

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

detta afseende t. ex. gått i Norge efter den allmänna rösträttens införande? Äro landtmännen undansopade från norska Stortinget? Ingalunda. Huru förhåller det sig i Danmark med dess långt utsträckt rösträtt? Äro landtmännen der undansopade från riksdagen? Nej, lika litet som i Norge. Antag för öfrigt, att det med all sannolikhet skulle tima, att landtmännen skulle komma i minoritet här i kammaren, så ha de dock maktmedel i sina händer, öfverlägsna landtmännens både i Danmark och Norge, att göra sina önsknings gällande. I sin sparsamhetspolitik få de en mäktig bundsförvandt i de nytillträdande valmännen. De komma då kanske säkrare än nu att få öfverhand vid de gemensamma voteringarna. Första Kammaren kunna de när som helst genom landstingen omskapa i enlighet med sina önsknings. Skulle i Andra Kammaren ibland icke landtmannarepresentanter uppkomma reformönskemål, som landtbrukarne ansåge vara för sina intressen menliga, så äro ju landtmännen der tillsammans med Första Kammaren tillräckligt starka för att motsätta sig dessa önskemål. I Norge finnes ingen första kammare. I Danmark, på grund deraf att gemensamma voteringar icke förekomma, kommer landstinget efter hand att minska i betydighet, medan vår Första Kammare återigen, tack vare de gemensamma voteringarne, alltid kommer att intaga en mycket framskjuten och inflytelserik plats i statsförvaltningen. Huru kunna herrarne för öfrigt tänka sig, att de, som ega Sveriges jord, skola upphöra att ega det största inflytandet på detta lands öden? Det är ju en orimlighet.

Herr talman, på grund af hvad jag nu sagt, skall jag be att för närvarande få yrka afslag på konstitutionsutskottets förslag. Jag vill med detsamma gifva till känna, att, när tid blifver, jag kommer att rösta för bifall till den af herr von Friesen med flere väckta motion. Jag gör detta af två anledningar. För det första därför, att en lösning af rösträttsfrågan på denna motions grund är den enda lösning, som har utsigt att för någon tid framåt väcka tillfredsställelse uti landet. Vi böra akta oss att resa härifrån med ett hvilande grundlagsförslag, mot hvilket kanske valrörelsen i höst kommer att rigta sig för att få det upprifvet. För det andra gör jag det därför, att, om Första Kammaren icke hamnar i ett skrifvelseförslag, utan i ett bifall till konstitutionsutskottets förslag — hvilket efter min mening vore det efter omständigheterna lyckligaste — det förefaller mig möjligt, att mellan herr von Friesens och konstitutionsutskottets förslag kunde byggas en för alla parter tillfredsställande sammanjemkning. Detta beror naturligtvis på, huru sammanjemkningen kan komma att göras.

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Eftersom vi nu egentligen skola behandla den tredje punkten, skall jag till en början särskildt yttra mig om det s. k. kommunala utskyldsstreetet.

Jag håller för min del på fullgjord skattepligt såsom ett vilkor för politiska rättigheter, emedan ett sådant fullgörande enligt min

tanke är en profvosten på medborgerligt sinne och ordentlighet. Denna skattepligt får emellertid icke vara ett cacheradt censusstreck; men det blir detta, om skatten är alltför betungande för vissa klasser af medborgare, och jag anser, att vår kommunalskatt för närvarande är för mycket betungande för smärre inkomstagare med stor familj. De blifva faktiskt genom densamma i många fall utestängda från rösträtt. Att denna min uppfattning är riktig bevisas af det besynnerliga förhållandet, att omkring 600,000 svenska män öfver 21 års ålder enligt statistiken icke ha en inkomst, som skulle göra dem kommunalt röstberättigade. Det är omöjligt, att så kan vara händelsen. Jag tror, att detta förhållande beror derpå, att kommunalskatten kännes så betungande, att små inkomstagare med familj draga sig för att låta taxera sig, och att myndigheterna äfven draga sig för att taxera dem. I följd häraf kan jag icke vara med om utskottets förslag att göra den kommunala skattskyldighetens uppfyllande under vissa år till ett vilkor för politisk rösträtt. Denna min uppfattning har också influerat på den reservation, jag tagit mig friheten afgifva. Jag har deri såsom vilkor för politisk rösträtt endast uppställt fullgjord skattepligt mot staten. Min tanke i denna reservation går ju ut på allmän rösträtt. Om nu denna skulle genomföras i förening med ett sådant kommunalt utskylsstreck, så skulle ett synnerligt abnormt förhållande kunna uppstå med afseende på flera smärre inkomstagare. En del af dem, de, som icke låte taxera sig, skulle få rösträtt, medan deremot en annan del, som vore så samvetsgrann, att de låte taxera sig, men, när det komme till kritan, ej i sin fattigdom kunde betala denna skatt, ej skulle få rösträtt. Är det rättvist och billigt, att de, som vilja försöka att göra sin pligt, skola beröfvas rösträtt, men de, som undandraga sig den, skola få rösträtt? På grund häraf har jag, så länge nuvarande skatteförhållanden fortfara, icke kunnat uppställa fullgjord kommunalskattskyldighet såsom vilkor för politisk rösträtt. Deremot har jag ansett, att man kunde uppställa skattskyldighet till staten såsom ett sådant vilkor. Jag har ansett mig kunna göra det därför, att denna skatt icke är så oproportionerligt betungande för de små i samhället, och därför, att denna skatt särskildt är egnad att hos den skattskyldige inpregla känslan af samhörighet med fosterlandet: med staten.

Hvad sedan angår frågan, om skatten skall vara betald för ett eller två år närmast före valet, för att den skattskyldige skall kunna erhålla rösträtt, så är jag för min del icke mycket böjd för två år. Meningens härmed skulle enligt min tanke vara att förekomma myrman sväsendet. Men det målet tror jag vinnes genom bestämmelsen, att man ett år före valet skall hafva fullgjort sin skattskyldighet. Jag tror, att de två åren endast skulle åstadkomma trassel och oreda. Detta må dock vara en sak, som kan tagas under pröfning vid frågans lösning.

Det är emellertid icke i första rummet frågan om det kommunala utskylsstrecket, som gjort, att jag hvarken kan gå med på utskottets

Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

eller herr Pehrsons i Törneryd förslag. Det är icke ens min uppfattning, att, om förhållandena skola utjemnas mellan stad och land, detta bör ske först då rösträtten fullständigt kommer att byggas på en abstrakt personlig grund. Så länge detta icke är fallet, anser jag nemligen skäl finnas för att städerna skola ha en annan ställning vid valet än landsbygden. Nej, det är en annan omständighet, som gjort, att jag icke kan bifalla dessa förslag, liksom icke heller Kongl. Maj:ts förslag.

Enligt min uppfattning bör icke minst den egentliga folkliga kammaren gifva ett uttryck för alla de krafter, som röra sig inom folket och som i afsevärd mån bestämma dess kultur. Derför, när en ny klass träder fram med ökad betydelse, med förmåga att göra en ny, ökad insats i nationens lif, då är tiden inne att gifva den ett ökad inflytande. Af dessa orsaker framstälde jag år 1899 i en reservation till konstitutionsutskottets betänkande ett yrkande om en utsträckning af rösträtten. Sedan dess har en annan omständighet tillkommit. Vi ha anförtrott landets försvar, landets trygghet, åt en medborgarehär, utgången från alla samhällsklasser. Då har det för mig blifvit en fosterländsk uppgift af första ordningen att se till, att inom alla klasser verkligt en nationel samhörighetskänsla fostras och bevaras, och jag har kommit till den öfvertygelsen, att detta icke låter sig göra vidare utan att man inför allmän rösträtt. Men fastän jag har denna uppfattning, att den allmänna rösträtten nu är nödvändig för landet, behåller jag fortfarande den uppfattningen, att denna kammare icke får representera ett ensidigt klassintresse. Men det måste jag befara, att den kommer att göra, i fall en numeriskt öfverlägsen klass kunde helt och hållet bestämma valen, såsom kan ske med allmän rösträtt och majoritetsval. Det är därför jag har yrkat på att majoritetsvalen böra utbytas mot proportionella val. Jag har förut tänkt mig en annan lösning af frågan, men för mig har hufvudsaken varit icke medlen, utan målet, och därför accepterar jag nu detta medel, som synes mig möjligt. Jag håller på det — icke, såsom man här sagt, såsom en garanti *mot* valmännen, nej, såsom en *positiv* garanti, såsom en garanti för rösträttsidén, ja, ännu bestämdare utsagdt, såsom en garanti för den *allmänna* rösträttens idé. Ty den allmänna rösträtten, mina herrar, denna allmänna rösträtt, som är grundad på personlighetsprincipen, den måste betyda, om den någonting skall betyda, att medborgarne skola få tillfälle att inverka på folkförsamlingens sammansättning. Den betyder icke, att de blott skola få deltaga i ett val, i hvilket de besegras, från hvilket det ena partiet går såsom räffen från storkens gästabud. Ehuru principiellt origtiga, äro dock majoritetsval ur statsynpunkt fördragliga, så länge en blandning inom samhället eger rum, så att, om ett parti blir besegradt i en valkrets, det kan vinna i en annan, och derigenom de olika intressena ändå till sist kunna blifva representerade; men majoritetsvalen få en ödesdiger betydelse, i fall ett och samma parti skulle segra öfver hela linien, ty då betyda de helt enkelt, att

en anseelig del af folket helt och hållet är utestängdt från politiskt inflytande. Det är, för att begagna en bild, med detta såsom när man spelar på ett lotteri. Att säga, att den, som blir besegrad vid majoritetsval, har del i riksförsamlingens sammansättning är ungefär detsamma som att säga till en person: Du har spelat på det och det lotteriet, därför har du del i lotteriets kapital, fastän du förlorade vid dragningen. Det är därför jag anser, att nu frågan bör lösas genom införande af proportionella val. Men det är, som herr Sixten von Friesen sade, när han först af kammarens ledamöter började denna debatt, detta valsätt kan icke genomföras nu. Denna fråga måste grundligt undersökas, och därför, hur gerna jag än ville det, kan jag för närvarande icke vara med om någon definitiv lösning, utan måste hålla på en skrifvelse i sådant syfte. Då blir det ett uppskof, ja, ett uppskof på tre år. Men en talare här på förmiddagen sade, att tre år äro såsom ett sandkorn eller en sekund i folkens lif, och är det så — och så är det — då må man väl icke för denna obetydlighets skull uppoffra den fördelen att få denna fråga löst på ett sätt, som kan vara verkligt tillfredsställande.

Härmed har jag nu också kommit till den hufvudsakliga orsaken, hvarför jag icke kan vara med om något af de nu hvilande förslagen. Det är min lifliga öfvertygelse, att de icke komma att tillfredsställa, de komma helt enkelt att förlänga denna agitation, denna söndring i sinnena, som verkar skadligt på vårt folks lifskraft. Då är det bättre att skjuta upp frågans lösning i tre år och få en ordentlig lösning på en gång, och den lösningen, den skulle på sådant sätt icke låta vänta på sig just längre än till dess att värnpligtsreformen vore genomförd, så att således de, som nu snart få denna fulla tjänstgöring, också snart skulle få de politiska rättigheterna.

Den föregående talaren förebrådde oss, som icke tagit rösträttsfrågan på entreprenad, att vi icke ville följa de vägar, som de egentliga rösträttsvännerna ansågo lämpliga. Det skulle vara vår skyldighet att så göra, tycktes han mena, i fall vi våga tala om en rösträttsutvidgning. Nej, mina herrar, jag åtminstone anser mig icke ha någon skyldighet att följa de vägarne. Jag anser mig vid denna frågas lösning icke hafva skyldighet att tänka på hvad den ene eller andre har velat, utan jag anser mig blott hafva skyldighet att tänka på hvad som gagnar fosterlandet, och för fosterlandet anser jag det gagneligt, att vi komma till en *ordentlig* lösning inom snarast möjliga tid. Vi blefvo af den siste, ärade talaren kallade dilettanter. Jag vill här icke gerna begagna retsamma ord, men skall man tala om dilettantism, får jag säga, att detta, att man hakar sig fast vid en lösning, som icke egentligen är någon lösning, och om hvilken man kan mycket väl veta, att den aldrig går igenom i Första Kammaren, det stöter i mina ögon på dilettanteri. Deremot är det enligt min åsigt icke dilettanteri, om man, när man råkat in med en fråga i en återvändsgrund, försöker att få ut den derifrån, försöker att få en bredare basis och dermed komma till en lösning.

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Jag vill framhålla ytterligare en sak. Skall denna lösning komma, då är det för visso nödvändigt, att regeringen fattar såsom sin förnämsta uppgift att lösa rösträttsfrågan, att regeringen beträder samma väg, som den De Geerska regeringen beträdde i början af 1860-talet — eller med andra ord blir en regering på rösträttsfrågans program. Gör regeringen det, tror jag säkert, att frågan skall blifva löst.

Herr talman, det framgår af hvad jag nu sagt, att jag icke kan vara med om det ifrågavarande förslaget liksom icke heller om några andra definitiva förslag, utan att jag önskar en skrifvelse i den syftning, som jag föreslagit i min reservation. Då emellertid här icke är tillfälle att nu framställa ett yrkande i den saken, skall jag icke göra det, men jag har med detta anförande i principdebatten velat klargöra min ståndpunkt och dermed få en basis att stå på, när jag sedermera, då man kommer till lämplig punkt i förhandlingarne, framställer ett definitivt yrkande beträffande detta skrifvelseförslag.

Herr *Lorichs* instämde häruti.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Den ärade senaste talaren ansåg sig böra rigta en hänvändelse till landets regering, i syfte att den måtte taga rösträttsfrågan om hand på samma sätt, som på sin tid den De Geerska ministären det gjorde. Jag må dock säga, att den hänvändelse, jag skulle vilja rigta till Kongl. Maj:ts nuvarande regering, det är att taga för sin del så liten befattning som möjligt med rösträttsfrågan, att så fort som möjligt lemna plats åt andra män, hvilka i det fallet vilja ställa sig på en sådan ståndpunkt, som kan i någon mån harmoniera med folkets uppfattning och som därför kan leda till ett resultat.

Den regering, hvars främste man öppnade debatten här i dag, började i detta anförande ganska symboliskt med att åter tala om 1900 års riksdagsskrifvelse. Det var den, som legat till grund för den så fullständigt förolyckade regeringspropositionen. Men när regeringen har ett sådant politiskt schackdrag bakom sig, må man väl ha rätt att säga, att förtroendet till att någonting godt, någonting effektivt, verksamt och kraftigt vidare kan komma från ett sådant håll, det måste vara slut inom nationens breda lager. Det kan ju icke bestridas, att hvad som har gjort, att vi för närvarande på denna Riksdag vid dess afslutning — denna Riksdag, som döpts på förhand till en rösträttsfrågans Riksdag och som blifvit det trots allt — hvad som gjort, säger jag, att vi ändå stå här och med fullkomlig visshet kunna motse, att så godt som ingenting skall framgå af våra förhandlingar, det är just den snedvridning, hvartill regeringen från början dömt denna fråga, då den såg sin uppgift uti att försöka finna på någonting, som »kunde gå» i båda kamrarne, men icke såg denna sin uppgift så, att den skulle bära fram ett förslag, som kunde

tillfredsställa folkmeningen och som kunde göra vår nation till *ett* folk i afseende på rättigheter, sedan 1901 års stora och för vår inre utveckling ofantligt afgörande händelser kommit emellan och bestämt situationen i en helt ny riktning mot tillförene.

Jag skall, herr talman, be att få egna endast ett par ord åt utskottets bemötande af min motion. Det är icke många rader i detta rätt vidlyftiga betänkande, som utskottet ansett nödvändigt att egna åt densamma. Det återfinnes på sidan 94, och det hela kan sammanfattas i den enkla betraktelsen, att detta samma förslag eller ungefär någonting liknande om den allmänna rösträtten har förelegat vid ett betydande antal riksdagar — som så uppräknas — äfvensom att dessa förslag ständigt blifvit af konstitutionsutskottet afstyrkta och af Riksdagens båda kamrar afslagna.

Ja, det är själfklart, att hade ett sådant förslag gått igenom, hade jag ju ej haft anledning att komma med det nu. Men nu är det i alla fall en ganska klen motivering att afvisa ett förslag endast med hänvisning till, att det icke förut lyckats att tillvinna sig Riksdagens gehör, oaktadt det ständiga och ständiga knackandet på representationens dörr från de uteslutne. Men det har ju inträffat någonting — det erkänna vi alla. Det har ju 1901 inträffat något, som kräfver konsekvenser; och då är det dubbelt förunderligt, att utskottet kommit med ett så klen argument, som att man förut icke ansett sig böra lyssna på de der knackningarna.

Det andra argumentet, som anförts, består i en liten hänvisning till herr justitieministerns teoretiska funderingar angående den allmänna rösträttens oförenlighet med hans begrepp om statsrätten. Men om den saken hade jag tillfälle att yttra mig redan vid remissdebatten, och jag skall ej vidare ingå på detta kapitel nu. Jag tror, att det skulle vara att göra sig skyldig till det felet, som hans excellens herr statsministern själf förklarar, att han icke ville göra sig skyldig till, nemligen att taga bort en dyrbar tid med att tala om Kongl. Maj:ts förslag.

Det förslag, som här af utskottet har sammanflikats, är redan i åtskilliga punkter och i alla viktiga punkter ganska väl bemött af föregående talare. Det har, såsom vi känna ifrån den föregående debatten om denna sak och äfven nu ifrån denna dags diskussion, två hufvudfel, hvilka göra det fullkomligt oantagligt, synes mig, äfven för dem, hvilka skulle anse, att man, trots allt, som har händt och händer i vårt land, fortfarande bör reflektera på att taga endast ett halft steg, der folkmeningen allt mer befallande kräfver att taga ett helt och bestämdt steg på en gång.

Det ena felet är ju detta fleråriga utskyldsstreck, som vi nyss hörde förvaras af en utskottsmedlem på skånebänken. Han sökte der reducera detta trasselstreck till en obetydlighet. Man skulle nemligen ha så pass lång tid på sig, menade han, att ordna sina förhållanden härvidlag. Det är ju icke *en* dags försummelse man skulle falla för, utan det skulle vara en utsträckning öfver en viss

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts).*

tid på året, innan denna försummelse skulle medföra förlust af rösträtt några år framåt i tiden. Jag ber dock dervid, att han måtte besinna — han liksom de andra, som i detta fall endast tänka på sina egna förhållanden — att ställningen i afseende på utskyldernas indrivande är väsentligt olika i olika delar af landet. I Stockholm, der man har infört 4 uppbördsterminer, faller det sig ju så, att i allmänhet bortåt den 1 oktober förfaller sista hälften af våra kommunalskatter. Är en person då bortrest, så att han icke kan komma igen förrän nästkommande januari månad, skulle han genom denna försummelse, om han ej vore i tillfälle att skicka in skattebeloppet eller att göra upp saken på förhand, två år derefter vara förlustig rösträtt, därför att han betalt sin skatterest i januari och icke i december. Detta är en absurditet, som icke, huru man än vrider och vänder på saken, kan försvaras, detta att man söker föra in ett slags fatalietid i afseende på de politiska rättigheterna i stället för att, så länge man öfver hufvud taget har förbindelse mellan betald skatt och politiska rättigheter, låta den gamla enkla regeln gälla: är skatten betald, så är den betald, och dermed basta. Det är den satsen, som vi hittills hållit oss till, och att i detta fall införa nya trasselbestämmelser skulle väl dock vara ett steg tillbaka af så obehaglig art, att jag hoppas, det Andra Kammarens majoritet icke skall vilja taga detsamma.

Men värre än till och med detta är i alla fall den andra bestämmelsen i utskottets förslag, den, mot hvilken herr Hedlund nyss i lyckliga vändningar med rätta polemiserade, den, som går derpå ut, att man skall afskära landsbygden från tillskottet af de industriella samhällen, som der så småningom växa upp. Man skall afskära dessa små samhällen och små orter, dessa centra för nya tankar, hvilka komma med vår industri, ifrån landtvalkretsarnas val; man skall föra dem öfver till de en gång för alla förkastade städerna, der radikalerna må grassera och slita sönder hvarandra inbördes, medan landtvalkretsarna, befriade från detta hemska spöke, kunna 150 man starka, trygga i känslan af sina representanters antal, lugnt se på denna dans, som försiggår i radikalernas kretsar, och sitta stilla vid makten, beherskande densamma såväl i Andra som i Första Kammaren. Man skall då ha gjort en reform, som skulle, långt ifrån att på något sätt ha effektivt släppt in de nya elementen, köra in dem allesammans att trängas om ett fåtal platser; och man skulle på det sättet stänga för den naturliga utvecklingen. Ty hvad är det för förändring, som har försiggått under de senare åren med vårt politiska lif, hvad är det egendomliga eller utmärkande för hela den senare tidens utveckling på vår landsbygd, om icke just detta, att Sverige håller på att i rätt stor utsträckning öfvergå från att vara ett öfvervägande eller nästan enbart jordbrukande land till att derjemte bli ett industri-land? Men detta naturliga faktum, som är en följd af djupt liggande ekonomiska lagar, hvilka vi liksom andra länder måste följa, vill man nu ej låta gälla i politiskt afseende, utan man skall draga upp konstlade skrankor för sjelfva den naturliga utvecklingen, som redan nu

har reducerat vår jordbrukande befolkning till 55 procent af landets hela invånareantal och som fortfarande kommer åtminstone till en tid att fortgå i samma riktning. Äfven efter sedan den jordbrukande befolkningen icke längre omfattar ens hälften af vårt lands befolkning, skulle fortfarande efter detta förslag, genom det mekaniskt verkande utkastandet af dessa köpingar och municipalsambhällen, så fort som de uppnått ett antal af 1,000 invånare, en majoritet bli bevarad åt det rena agrarintresset. Ehuru jag, på denna plats i hvarje fall, försöker undvika starka uttryck, måste jag dock säga, att jag ej kan annat än till fullo instämma med en ärad kamrat på stockholmsbänken, som karakteriserar denna politik såsom en cynisk agrarpolitik. Det är något rent häpnadsväckande, att man till och med får se — i utskottsbetänkandet — en sådan anordning prisas just ur den synpunkten, att den skulle i afsevärd mån undanrödja de faror för »klassvälde», som den föreslagna rösträttsutvidgningen antages eljest skola medföra. Man har således haft klart och tydligt för sig, att klassväldet skall undanrödjas, och samtidigt lagar man till en sådan valapparat, hvarigenom grundlagen just skulle lagfästa och slå fast ett klassvälde, hvilket icke är sådant som det, hvilket man vänder sig mot — endast en fantasi i det blå — utan ett klassvälde, som redan har en lefvande verklighet och i fråga om hvilket vi under vår senare politiska utveckling sett mångfaldiga bevis, att det förstär att göra sig kraftigt gällande till sin egen fördel.

I sammanhang med detta kan jag ej underlåta att något beröra ett par yttranden, som fallit från framstående landtmannahåll. Det var herr Pehrson i Törneryd, som för sin del icke ville vara med om det der arrangementet att flytta öfver köpingar och municipalsambhällen, utan ville ha vingklippningen på städerna klar och direkt med detsamma genom att nu göra den utjemning af städernas och landsbygdens representationsrätt, som jag för min del under de förhållanden, då vi verkligen fått en allmän rösträtt, så litet har emot, att jag tvärtom sjelf motionerat derom. Han motiverar detta sitt förslag dermed, att det är nu, som det *stora* steget tages såsom han sade. Det är nu, som det gäller, i fall ett förslag sådant som det här till kammarens ledamöter utdelade skulle blifva antaget; det är nu, som det stora steget i rösträtsfrågan tages.

Jag häpnade, när jag hörde dessa ord. Vi ha ju här ej till hands uti utskottets utredning en tillfyllestgörande statistik, därför att utskottet ej, liksom ej heller någon annan mensklig institution, har kunnat beräkna verkningarna af en del af de garantier, som det låtit släpa med från Kongl. Maj:ts förslag, och specielt den dubbla utskyldstrasselsgarantien; men om man håller sig till den statistik, som föreligger och som är baserad på det rena kommunalstrecket — utskottets förslag går ju ej så långt, utan de siffror, jag nu kommer att nämna, äro högre än de man enligt utskottets förslag i sjelfva verket skulle komma till — så skulle man enligt 1900 års statistik få i rundt tal 360,000 valmän, som för närvarande hafva betalat sina

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

utskylder; och 200,000 valmän skulle enligt detta kommunalstreck tillkomma, som för närvarande betalat sina utskylder. Således skulle det bli en ökning från 360,000 till 560,000 valmän. Det är *detta*, som herr Pehrson i Törneryd kallade för det stora steget, det steg i jemförelse med hvilket det andra icke är värdt att för närvarande fästa sig vid. Men huru stort blir då detta »andra» steg? Jag har försökt att räkna i hop, huru många, som skulle omfattas af de allmänna rösträttsbestämmelserna, såsom jag tänkt mig dem, och jag har då kommit till en siffra af ungefär 1,100,000 eller kanske något deröfver. Vi skulle alltså nu komma upp till precis *hälften* af de medborgare, hvilka vi eljest, då vi tala om allmän rösträtt, skulle få räkna med. Då vi nu äro uppe eller rättare sagdt nere på 7 procent af befolkningen, skulle vi alltså komma upp till 11 procent i stället för 20 å 21 procent, hvilket vi vilja nå upp till. Det är dessa 4 procent, som nu kallas för det stora steget, det steg, för hvars skull utjemning nu skulle ske mellan land och stad, och det så radikalt, att det ej framdeles skulle kunna bli tal eller fråga om någon vidare utjemning. Jag hemställer till herrarne af landtmannapartiet, om detta verkligen kan anses vara ett rimligt förslag, om det icke i sjelfva verket snarare är så, att lika rättvist, som det är att göra denna utjemning, när man ställer sig helt och fullt på personlighetsns grund, lika orimligt är det att göra detta ensidigt och till förmån för ett visst, redan förut starkt och öfvermäktigt klassintresse, om man, såsom flere af herrarne vilja, endast tager ett litet steg framåt från de 7 till de 11 procenten, der steget från 7 till 20 procent bort tagas.

Det är ur denna synpunkt, som jag tror, att man i den föreliggande frågan bör se det tal om land- och stadsförhållanden, som här så mycket föres och som helt naturligt måste så mycket föras. Ty det är ju klart, att den saken också bringas på tal, så snart det är fråga om en rösträttsutvidgning. Och frågar man: Skola vi göra denna fullständiga utjemning?, så svarar jag: Ja, det skola vi göra. Men icke förr, än vi äro beredda att taga det *stora steget* att till *allmän värnpligt* foga *allmän rösträtt*.

En annan talare på landtmannasidan hade här så besynnerliga siffror att anföra, att jag ansett mig böra teckna dem till minnes. Det var herr Redelius, som sökte skrämra herrarne dermed, att, fastän jordbrukarebefolkningen för närvarande omfattade 55 procent af hela vårt lands befolkning, så skulle det blott vara 56 platser, som komme att blifva förbehållna åt densamma, mot 174 platser, som han betecknade såsom tillhörande »stadsmannaintresset». Jag behöfver icke karakterisera detta senaste ord, det är ju en agitatorisk fras — man kan nog agitera från predikstolen också och från allehanda sådana håll — det är ju endast en agitatorisk fras, men som i olikhet mot andra sådana icke har något reelt underlag. Det förhåller sig i sjelfva verket så med dessa siffror, att, enligt hvad i Kongl. Maj:ts proposition uppgifves, det för närvarande skulle vara 130 valkretsar, der det rena, skära jordbruksintresset har fullständig öfvervigt, och ytterligare 12,

der det är så nära absolut majoritet som mellan 40 och 50 procent af det hela. Äfven med rent kommunalstreck skulle dessa siffror visst icke sjunka ned till 56, utan endast till 83, och dertill skulle komma 27, således in alles 110, som i det allra närmaste skulle vara predestinerade åt det rena jordbruksintresset. Ty vi veta alla, att detta jordbruksintresse är en starkt attraherande kraft vid valen ute på vår landsbygd, då man gör sina försök att samla de andra konservativa intressena i samhället kring detta. Det ligger en realitet i dessa siffror i olikhet med dem, som herr Redelius anført, en realitet, som pekar på, att det icke förefinnes den utmålade fara för undanträngande af jordbrukarnes majoritet, som man så mycket ordat om och sökt göra ett så stort nummer af.

För öfrigt vill jag i detta sammanhang säga: Huru kommer det sig i sjelfva verket, att vi här stå inför dessa slags beräkningar om, att det skulle bli så många nya valmän, att somliga blifva rent skrämde? Hvad är det, som gör, att man kan räkna ut, att om det blir allmän rösträtt, skulle så många nya valmän tillkomma, att på somliga ställen de gamla valmännen reducerades till en relativ obetydlighet? Jo, det beror ju derpå helt enkelt, att vi hittills haft och i denna stund hafva en så fruktansvärdt orättfärdig valordning. Om den icke vore så orättfärdig, hade skilnaden icke blifvit så stor. Men då den nu är så stor, denna orättfärdighet, så måste också dessa siffror blifva stora. Det ligger i sakens natur och är i sjelfva denna orättfärdighet grundadt. Och det är därför, man aldrig kan komma någonstans med ett sådant resonnement, der man från början utgår från grundsatsen: »för all del ingen rubbning». Vill man åter ställa sig på rättvisans grund och se till, hvad folkets väl i detta afseende kräfver, får man låta bli att räkna på det sätt, som åtskilliga här bland herrarne göra.

Dertill eu annan betraktelse, som också har att göra med dessa saker.

Det är åtskilliga af herrarne, som här fallit offer för den hypnos, att det skulle vara så, att dessa nytillkommande valmän vore en enda kompakt radikal eller socialistisk massa, hvilken skulle rycka upp i slutna leder till valurnorna och der helt och hållet utestänga de förutvarande valmännen. Men hvarför i all världen skola herrarne föreställa sig, att något sådant skulle blifva fallet i Sverige, när all erfarenhet från länder med allmän rösträtt talar ett helt motsatt språk, när man der med en arbetareagitation, fullt så intensiv som någonsin hos oss och sedan mycket längre tid verkande, ändock icke kunnat komma upp till högre antal arbetarerepresentanter, än fallet för närvarande är? Huru förhöll det sig med de senaste franska valen, hvilka förrättades för några dagar sedan? I Frankrike råder som bekant den fullständigaste allmänna rösträtt. Af det franska folket deltog i dessa val bortåt 9,000,000 medborgare. Huru många af dessa röstade på socialdemokratiska kandidater? Icke fullt 900,000. Och det rycker in i parlamentet, detta parti — eller, rättare sagdt, partier, ty

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

de äro beklagligtvis splittrade — det rycker in med siffror, som motsvara ungefär en tiondedel och icke det af hela antalet representanter, enligt senaste underrättelser 49 af nära 600. I detta revolutionernas klassiska land, i detta land, der folkets entusiasm har så lätt att flamma upp och der de vackert ljudande slagorden kunna så fort hänföra massor, som kanske icke så nyktert tänka på deras innebörd, i detta land går det icke till på annat sätt, än att arbetare-representanterna reducera sig till en tiondedel af samtliga representanter för en befolkning med den mest vidsträckt allmänna rösträtt, som der verkat i omkring 50 år! Nej, detta är en förskräckelse för en radikalism bland massan, som är alldeles ogrundad.

Huru är det i Tyskland, detta land med en segt genomförd arbetareorganisation, der den mest intensiva propaganda bedrifvits ända sedan Lasalles dagar och med en energi, som kanske icke annorstädes i världen, under snart 40 år? Der nå socialdemokraterna upp till en fjerdedel af de afgifna rösterna, men genom förhållanden, som bero på den s. k. valkretsgeometrien, komma de icke på långt när så högt upp i riksdagen. Äfven om vi se på antalet afgifna röster — en fjerdedel mot de andra tre fjerdedelarne — är detta väl något, som tyder på en kompakt radikal arbetaremassa, som skulle dirigera och bestämma samhällets ledning i samma stund man släppte lös den allmänna rösträtten? Nej, naturligtvis icke. Uppfostran af massorna är ett långsamt arbete. Och under tiden, som detta uppfostringsarbete pågår, komma arbetarne att samtidigt få beröring med realiteterna inom det samhälle, uti hvilket de rycka upp och rycka in. De få dervid tillfälle att skilja mellan sådana abstrakta schemata, hvilka från början, när de stodo helt utanför, kanske för dem tedde sig såsom lätt genomförbara, men som, när de skola öfverflyttas till verkligheten, visa sig vara sammansatta af en hel rad af reformer att genomföra, den ena först och den andra sedan. Hela denna utveckling har alltså en helt annan karakter i verkligheten, än hvad herrarne i sin föreställning kanske målat upp densamma.

Detta gäller om sådana land som Tyskland, der en 40-årig socialistisk agitation genomsyrat massorna. På samma sätt t. ex. i Belgien. Äfven der äro socialisterna i minoritet. Och huru är det i våra grannländer, för att taga exempel på närmare håll? I Danmark hafva mina partivänner 14 eller 15 mandat i folketinget bland öfver 100 — 112, om jag mins rätt. Det är ju blott något öfver en tiondedel af platserna. Kan man under sådana förhållanden med skäl vara rädd för, att i och med den allmänna rösträtten skulle ögonblickligen skapas ett arbetarevälde, som komme att krossa alla andra samhällsklasser? Det är dock denna föreställning, som många helt visst på god tro hysa. Och det är just därför jag ansett mig böra vända mig direkt till dessa, för att de må komma att reflektera öfver, att de här äro inne på en falsk väg. Det är icke så, att arbetareskarorua skola komma liksom hunnerna och svämma öfver de förutvarande valmännen. Det förhåller sig i sjelfva verket fast

mera så, att bland arbetarne finnas många både konservativa, liberala, radikala och socialister, med ett ord alla möjliga schatteringar och grupperingar. Äfven bland dem finnas således många, som för närvarande alldeles icke vilja sluta sig till den politik, som vi för vår del anse vara den enda rigtiga, nemligen att arbetareklassen bör gå fram såsom ett sjelfständigt klassparti.

Det är sålunda ett betraktelsesätt, detta, som flera af herrarne äro inne på, hvilket är helt och hållet origtigt, och som man bör lägga bort, därför att det icke har något stöd i verkligheten. Hvarje grundligare undersökning af, huru det förhåller sig med verkningarne af den allmänna rösträtten, visar fastmer klart och tydligt, att de konservatives skräckspöken i det fallet äro ingenting annat än — skräckspöken.

Jag har i den punkt, som nu är föredragen, naturligtvis icke att yrka något annat än afslag. Jag tillkännagifver emellertid redan här, att jag, när tid blir, kommer att yrka bifall till min motion och äfven begära votering angående densamma. Ty det är för visso ett tidens tecken, som vi här bevittna, att tanken på den allmänna rösträttens nödvändighet tränger sig fram med en fart, hvarom äfven vi, principiella allmänna rösträttsvänner, icke vågade drömma för så kort tid sedan som blott några få månader. Det är en förändring i folkstämningen, som i det fallet är i uppmarsch och som jag vill hoppas, att Andra Kammaren måtte, så långt som detta är möjligt, beakta genom sitt votum särskildt i afseende på min motion.

Jag har här en binga med resolutioner, som kommit mig till handa under de senaste veckorna; jag skall naturligtvis hvarken läsa upp dem eller göra något utförligare omnämmande af dem. Men jag anser emellertid mig skyldig att påpeka det anmärkningsvärda faktum, att de allra flesta af dessa resolutioner härleda sig icke från arbetarekretsar eller från arbetareorganisationer eller af dem anordnade möten — ty de ha gifvit sig till känna helt enkelt i pressen — utan från möten, som representera helt olika rigtningar, utlysta naturligtvis inom rösträttsreformens ram, men som så småningom sammanförts i den uppfattningen, att den allmänna rösträtten är det, till hvilket vi måste komma. Det är landet rundt, som man gjort sådana uttalanden ute i bygderna. Den första resolutionen är från Säfsjö i Småland. Här är en från Kalmar — nå, det är en stad, den kanske därför icke betyder så mycket! Sedan är det en från Alby, jag måste upprigtigt bekänna, att jag icke vet, hvar det ligger, men jag tror, att det är i Småland. Så är det en resolution från jernvägs-män af betjentgraden. Vidare en resolution, antagen vid Värstaborg, Njurunda (Norrland) och en från Oxelösund — det är då stadslikt åtminstone, så det kanske inte heller räknas från vissa håll. Så är det en annan, som är daterad Sköfde, men måste ha antagits på ett möte i dess närhet, om jag mins rätt. Vidare en resolution från Laxå, en från Mjölby och en från Nyköping samt slutligen en från Mölltorp, der man med $\frac{2}{3}$ majoritet uttalade sig för min motion

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

med förkastande af ett förslag att uttala sig för samlingspartiets motion. Och till sist förekommer äfven en resolution från Mattmar i Jemtland. Således se vi, att de allra flesta af dessa möten hållits ute på landsbygden. Och det är från de mest vidt skilda delar af vårt land, som resolutionerna inkommit, så att man icke kan tala om något slags påtryckning från något högqvarter eller dylikt, som man eljest brukar komma fram med för att söka föringa betydelsen af de folkliga opinionsyttringarne.

Men nu må jag väl fråga herrarne i alla fall: Dessa folkliga opinionsyttringar, som vi bevittna i denna stund, äro de också något, som är värdt att föringas? Kunna herrarne neka till, att allt tal om, att agitatorer skulle hafva upphetsat och förledt massorna, bör förstummas inför en sådan uppmarsch, som den svenska arbetarklassen gjort under dessa senaste veckor till förmån för den allmänna rösträtten och som den nu i dag understrukit genom att i så stor utsträckning, som skett, offra sina inkomster och nedlägga sitt arbete för att göra denna opinionsyttring så stark och kraftig, som på något sätt stod den till buds? Jag tror, att det skall vara få, som med handen på hjertat kunna säga, att de anse, att dessa alla endast äro skaror, som ledas vid tyglarne. Nej, här har kommit in något helt annat. Här finnes verkligen en rörelse på djupet af nationen i dessa dagar, hvilken Riksdagens båda kamrar skulle göra klokt i att beakta och uppskatta till dess rätta värde.

Jag skall be att få meddela några telegram, huru denna arbetsnedläggelse i dag utfallit. Det är endast en första sändning. Det blir nog flera.

I Stockholm har, såsom jag hörde uppgifvas i Folkets hus, enligt dit inkomna rapporter omkring 30,000 man nedlagt arbetet.

Huru förhållandet är i landsorten, synes af följande telegram:

Från *Sundbyberg*: Hela Sundbybergs arbetarekommun beslutat allmän arbetsnedläggelse; från *Landskrona*: Strejken total. 1,500 organiserade arbetare yrka bifall till Eder motion. Leffe allmänna rösträtten! från *Oxelösund*: Allmän arbetsnedläggelse här, omfattande 500 arbetare; från *Upsala*: I arbetsnedläggelsen 900; från *Borås*: Arbetsnedläggelsen omfattar 2,000 deltagare; från *Eskilstuna*: 4,000 arbetare från Eskilstuna med omnejd hafva i dag nedlagt arbetet, fordrande allmän rösträtt; från *Södertelje*: Södertelje organiserade arbetare, såväl män som qvinnor, omkring 1,200, hafva i dag nedlagt arbetet; från *Malmö*: Kl. 1. Cirka 9,000 i strejken. Alltjemt fler skjuta till; från *Kristianstad*: Arbetsnedläggelsen omfattas af 1,400.

Det är en sammanlagd siffra redan på öfver 50,000, och uppgifterna äro, såsom herrarne finna, långt ifrån fullständiga. Man begår helt visst icke något fel, om man uppskattar dem, som i denna stund demonstrera för den allmänna rösträtten på det kraftiga och fredliga sätt, som står dem till buds, till ett antal af omkring 75 å 100,000 svenska arbetare. Det är dock något detta, mine herrar, att fästa uppmärksamheten vid. Det är första gången i vårt land,

som något sådant har inträffat. Och det är ett tidens tecken, som man skall vara både blind och döf för att icke akta på, och man borde också verkligen visa den hänsyn för dessa massor, att man gjorde något för att tillmötesgå deras kraf.

Hvad är det, som varit den samlande signalen för dessa massor? Är det någon särskild klassynpunkt, som denna gången fört fram dem? Nej, det är det icke. Ringen af dem, som kräfva allmän rösträtt, har vidgat sig långt utöfver den krets, som omfattas endast af arbetarerörelsen. Vi hafva sett, huru till exempel i Upsala akademiska lärare, som varit kända såsom konservative, öppet stå upp och förklara sig för den allmänna rösträtten såsom konsekvens af den allmänna värnpligten, därför att de, såsom herr Boëthius nyss framhöll, ansett detta vara det enda medlet att förena vårt folk till ett, att göra det starkt utåt; och det kan behövas i dessa för små folk kritiska tider.

Det är således visst icke någon mot samhället fiendtlig klassrörelse, som här rest hufvudet. Det går vid sidan af arbetareklassens berättigade kraf att föra fram sina synpunkter i samhället en strömning, att de vilja blifva upptagna såsom medborgare i detta fosterland, som de känna med sig, att de också höra till, och som nyss lagt på dem hårda och tunga kraf, hvilka de icke skola svika, när nödens stund måhända kommer.

I Folkets hus, der arbetareskaror i dag myllra, sjunger man nu en sång, som är diktad af vår store skald Verner von Heidenstam och som börjar med dessa ord:

»Så sant vi ega ett fädernesland,
vi ärfde det alla lika,
med samma rätt och med samma band,
för både arma och rika;
och dertför vilja vi rösta fritt
som förr bland sköldar och bågar,
men icke vägas i köpmäns midt.
likt penningepåsar på vågar.»

Det är samma dikt, som innehåller de berömda bevingade orden:

»Det är skam, det är fläck på Sveriges banér,
att medborgarrätt heter pengar.»

Tro herrarne, att ett folk, som går till kamp och strid med sådana slag-sånger, har ondt i sinnet mot fosterlandet? Nej, för visso icke. Det vill ha medborgarrätt i detta fosterland, som det anser tillhöra dem lika väl som hvarje annan. Och det är icke mer än rätt och rättfärdigt, att deras kraf i detta afseende tillgodoses.

Jag hoppas, att denna kammare, vid den afgörande votering, som förestår, måtte besinna, att arbetareklassen är vaken nu, att den rörelse, som nu begynt, blott är en början och att den kommer att blifva mer omfattande, om man nu envist och hårdnackadt förvägrar

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

folket dess rätt. Det kommer att blifva större, svårare och mer upprifvande strider, vi då komma att gå till mötes. Jag vädjar till kammaren på det mest bevekande sätt, jag kan, att icke låta de små synpunkterna, de ytterst obetydliga kompromisstankarne fortfarande här vara gällande, utan höja sig upp till en stor fosterländsk gerning och göra ett uttalande till förmån för den allmänna, lika och direkta rösträtten, som visat sig kunna nu omsider sätta vårt folk i sådan svallning, som aldrig sedan 1865.

Jag skall, herr talman, i sinom tid yrka bifall till min motion.

Herr Johnsson i Bollnäs: Utskottets förslag har blifvit från flera håll kritiseradt, och det är ju icke att undra på. Utskottet har icke heller beräknat annat, än att dess förslag skulle komma att underkastas en mycket skarp kritik. Det är helt naturligt, att då ett rösträttsförslag skall framläggas för den korporation, som kallas för Riksdagen med alla dess nyanser af uppfattningar från den grupp, som önskar att behålla *status quo*, samt till dem, som icke anse sig vara tillfredsställda, med mindre än allmän rösträtt utan några som helst inskränkningar eller garantier antages, det är helt naturligt, säger jag, att från hvilket håll ett förslag än framlägges, skall detta förslag komma att kritiseras från såväl vensterhåll som högerhåll. Men jag trodde emellertid, att en viss del af denna kammare, om icke en majoritet, så åtminstone en betydlig minoritet, skulle med hänsyn till gamla traditioner anse sig böra ställa sig på den ståndpunkt, som utskottet här intagit eller på det s. k. 500-kronors-strecket och 300 kronors fastighetstaxering eller med andra ord i hufvudsak på den grund, att den, som eger kommunal rösträtt, äfven skulle ega politisk rösträtt.

Mot utskottets förslag i 13 § har framställts åtskilliga anmärkningar.

Men om jag först börjar med 14 §, är den hufvudsakliga anmärkning, som i detta afseende framställts, rigtad mot den der förekommande bestämmelsen att hafva erlagt utskylder till staten eller kommun inom utgången af de två senaste åren. I det afseendet kan jag gifva de herrar rätt, som anse, att det kanske är en nästan sträng, en onödigt sträng bestämmelse, enär jag tror, att syftet skulle vinnas lika bra med 1 år som med 2. Jag hade också inom utskottet yrkat på ett år. Men då jag kom i minoritet, afstod jag från att reservera mig i den delen. Alldeles gifvet är emellertid, att, om en majoritet inom denna kammare skulle vara för en ändring af paragrafens bestämmelser derhän, att 1 år insattes i stället för 2, den förändringen är mycket lätt att vidtaga och icke bör föranleda, att hela förslaget skulle komma att falla.

I öfrigt ha anmärkningar framställts mot denna paragraf af dem, som önska den allmänna rösträtten. Ja, det är ganska lätt att, så länge man är inne på det teoretiska området, röra sig med dessa teorier och omgifva sig med ett poetiskt skimmer, jag må väl säga,

ett slags fras, att alla böra ha lika rösträtt och i det afseendet vara likställda. Det är, säger jag, så länge man är inne på teoriernas område, mycket lätt att säga det. Men kommer man in på den prosaiska verkligheten, så ställer sig saken annorlunda.

Jag har alltid varit af den uppfattningen, att man borde söka sätta det politiska strecket så lågt, att alla redbara personer, alla, som söka att efter bästa förstånd och bästa förmåga arbeta för sig och de sina, skola kunna erhålla politisk rösträtt. Jag tror också, att detta kan ske, om de bestämmelser, som innefattas i konstitutionsutskottets förslag, blifva gällande. Den, som söker att spara, torde kunna förvärfva sig antingen jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde af trehundra kronor eller annan fast egendom till ett taxeringsvärde af sex hundra kronor — och med god vilja böra, tror jag, de allra flesta kunna göra det — eger enligt utskottets förslag politisk rösträtt; likaså den, som till staten erlägger bevillning för en till femhundra kronor uppskattad årlig inkomst, och den, som utöfvar ett handverk eller på annat sätt drifvit upp en yrkesskicklighet, torde icke hafva svårt att komma till en inkomst af 500 kronor.

Nu säga de af herrarne, som icke äro belåtna med detta förslag: »hvarför skola de, som icke hafva 500 kronors inkomst, utestängas från rösträtt?» Jag tror, att det vore riktigare, att de sade: att det är ej nog med att utsträcka rösträtten så, att hvarje ordentlig och redbar person kan erhålla denna rätt, utan att under samma kategori sammanföra dem, som icke äro ordentliga, oduglingar, som gå på krogen med sin förtjänst i stället för att sörja för sin familjs utkomst. Jag medgifver gerna, att en eller annan arbetare, särskildt på landsbygden, kan hafva svårt att uppbringa sin inkomst, ehuru sparsam och flitig, till 500 kronor, men de flesta torde kunna uppnå denna inkomst, och någon annan mätare på personers arbetsamhet och pligttrohet läser icke kunna uppställas än inkomsten, om ock denna mätare i undantagsfall kan vara missvisande. Jag anser därför, att det är af vikt, att man gör en väsentlig skilnad mellan ordentliga arbetare och icke ordentliga arbetare och uppmuntrar den sträfsamme arbetaren samt gifver honom en rösträtt, som den icke ordentlige arbetaren icke visat sig förtjent utaf.

Det är nog också icke ur denna synpunkt, som fordringarna på allmän rösträtt så starkt framhäfvas. Jag tror, att de, som här tala så mycket om den allmänna rösträtten, hafva helt andra syften. De inse allt för väl, att en arbetare — och särskildt galler detta arbetarne i städerna — lätt förtjenar 500 kronor, men de veta också, att större delen af dessa arbetare icke bry sig om att betala sina kommunalutskylder samt derigenom sakna rätt att rösta, och detta är naturligtvis en obehaglig kasus för dem, som anse, att den politiska rösträtten bör man hafva oberoende af några som helst utskylder. Det är därför af vikt att få allmän rösträtt införd, på det att hvarje betalningsstreck må förfalla. Det är helt naturligt, att, om man tager den allmänna rösträtten i hela dess vidsträckta bemärkelse, och

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

således de, som icke äro taxerade ens för 500 kronor, skulle hafva politisk rösträtt, det skulle vara orimligt, att den, som är taxerad för detta belopp, men har svårigheter att betala sina kommunalutskylder, derigenom skulle utestängas från rösträtt. Den allmänna rösträtten medför, konsekvent genomförd, att allt betalningsstreck förfaller. Det är därför för mig obegripligt, att så många personer i denna kammare kunna uppträda för den allmänna rösträtten.

Det har talats i dessa dagar mycket om en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att ett förslag om allmän rösträtt med vissa garantier skulle framläggas för Riksdagen. Men jag skulle vilja veta, hvilka garantier skulle vara effektiva, om man inför allmän rösträtt. Har man skrivit till Kongl. Maj:t och begärt allmän rösträtt, så kan det vara likgiltigt, om man dervid begärt garantier eller icke, ty hvad som blir resultatet en gång, det blir, att allmän rösträtt blir antagen, men garantierna falla bort. Jag skulle därför beklaga, om personer med någon vidgad synkrets af den vackra tanken att ställa alla lika af denna i och för sig ädla tankegång skulle till den grad låta bedraga sig, att de icke betänka, huru framtiden kommer att gestalta sig. Jag förstår mycket väl tankegången hos den siste talaren och dem, som hafva samma uppfattning som han, nemligen att den ordentlige icke bör hafva annan rätt än den oordentlige, men deremot kan jag icke förstå tankegången hos dem, som hysa betänkligheter mot att taga ett förslag sådant som utskottets, men vilja skrifuva till Kongl. Maj:t och påkalla ett förslag om allmän rösträtt.

Vidare har utskottet fått uppbära mycket klander för sitt förslag i 13 §, der utskottet vågat sig på att föreslå, att köpingar och municipalsamhällen skola vid riksdagsmannaval anses som städer. Ja, det kan ju vara olika meningar om, huru detta förslag skulle komma att verka. Jag medger gerna, att i vissa fall svårigheter skulle uppstå för dessa små samhällen. De skulle kanske i mycket ringa grad kunna göra sig gällande vid valen. Men deremot borde väl städerna icke hafva något att beklaga sig.

Utskottets förslag i detta hänseende att lägga köpingar och municipalsamhällen till städerna har framkallats af önskan att kunna framlägga ett förslag, som skulle kunna anses vara en medelväg. Förslag har nemligen framställts om lika representationsrätt för land och stad. Men utskottet ansåg — att ett sådant förslag kunde synas vara allt för långt gående. Det kunde nemligen vara olika meningar derom, huruvida vid en eventuel utsträckning af den politiska rösträtten skulle fordras lika representationsrätt för land och stad. Vi veta, att vi under år 1894 hade denna fråga före i Riksdagen, och då fixerades ledamöternas antal såväl i hvardera kammaren som antalet för städerna i denna kammare. Jag vill ogera vara med om en rubbning af detta antal, men jag kunde å andra sidan icke neka till att man genom att lägga köpingar och municipalsamhällen till städerna skulle i någon mån utjemna den stora skilnad i afseende å representationsrätt, som nu eger rum mellan land och stad, och att

ett dylikt utjemnande skulle vara fullt befogadt. En dylik förändring skulle ej heller för dylika samhällen innebära någon orättvisa. Ty då ett samhälle får köpingsrättigheter, så sker det därför att det anses hafva samma intressen som städerna och därför bör afskiljas från landskommunen och bilda egen kommun under namn af köping. Och dermed inträder det förhållandet, att samhället i fråga kan anses tillhöra städernas grupp.

Litet mera tveksam ställer sig frågan med afseende å municipal-samhällen. De hafva åtskilligt gemensamt med den kommun, inom hvilken de äro belägna. De hafva gemensam fattigvård, gemensamma skolor och dylikt. Det skulle ju kunna föränleda olägenheter för ett sådant samhälle att vid val till Riksdagen rösta tillsammans med en stad, särskildt om invånareantalet inom samhället är obetydligt. Men då har ju kammaren den utvägen att bestämma, att en dylik förändring icke bör ega rum, för så vidt samhället icke har ett invånarantal af minst 2,000. Har detta antal uppnåtts, så bör samhället kunna utöfva icke så litet inflytande på valets utgång inom den krets det tillhör. Det är icke alls sagdt, att vare sig de städer eller öfriga samhällen, med hvilka det kan blifva sammanlagdt till en valkrets, är väsentligt större. Under sådana förhållanden är det helt naturligt, att municipalsamhället skall kunna utöfva lika stort inflytande på valet, som om det vore köping eller stad. Jag kan således icke tillmäta de anmärkningar, som framstälts i förevarande afseende, någon synnerligt stor vikt, men jag skall gerna vara med att bestämma, att ett dylikt samhälles invånarantal skall uppgå till minst 2,000 för att det skall hänföras till städerna i afseende på riksdagsmannaval.

För öfrigt får jag säga, att jag icke skulle hafva något emot att ansluta mig till det förslag, som framstälts af herr Pehr Pehrson i Törneryd. Jag tror dock, att det för närvarande icke ligger någon egentlig fara för landsbygden deri, att städerna få välja sina 80 representanter. Faran skulle först kunna anses hota en gång, då städernas representanter komma att blifva öfvervägande i Andra Kammaren, men den dagen synes ju aflägsen, och herr Pehrsons förslag förebygger icke denna eventualitet. Då detta förslag från städerna synes föredragas framför utskottets, kan jag icke hafva något emot en sådan utjemning af representationsrätten och ställa stad och land lika, framför att låta tillväxten i folkmängd, som är väsentligen större i städerna, så småningom utjemna differensen emellan städernas och landsbygdens representationsrätt. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att ingå i någon vidlyftig kritik af de olika förslag, som framstälts, ty jag är öfvertygad om, att hvar och en redan stadgat sin mening i denna fråga. Jag vill emellertid säga det, att jag tror, att utskottets förslag, om det också icke är från vissa håll så synnerligen acceptabelt — från de håll nemligen, der man önskar få allmän rösträtt genomförd i hela dess utsträckning — dock är sådant, att om kammaren fasthåller vid sin förut intagna ståndpunkt i röst-

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

rättsfrågan och om man anser, att ett steg till förmån för de nu orepresenterade rätt bör tagas, så tror jag, att utskottets förslag bör kunna anses tillfredsställande. Ty förslaget gör det möjligt för den ordentlige arbetaren — jag vill än en gång framhålla detta — att blifva inregistrerad under den grupp, som har politisk rösträtt.

Herr talman! Under dessa förhållanden skall jag för närvarande be att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Hammarlund: Herr talman! Jag har blifvit uppkallad af ett yttrande, som under förmiddagens lopp fälts af den ärade vice ordföranden i konstitutionsutskottet. På tal om den gamla striden angående städernas och landsbygdens olika representationsrätt förklarade han, att vår lösen skulle vara, såsom han ordagrant uttryckte sig: »Icke en enda af de tjugutvå får reduceras under någon förevändning.» Jag har velat protestera mot, att en dylik uppfattning allmänt skulle göra sig gällande på stockholmsbanken, och ber att för min del få säga, att jag åtminstone icke hyser en sådan åsigt.

Den fixering af representanternas antal, som år 1894 beslöts, har helt visst icke någon stadsrepresentant tänkt sig skola blifva bestående i all evighet. Men hvad stadsrepresentanterna dock kunna göra räkning på, det är för det första, att denna fixering blir bestående så länge som den nuvarande grunden i hufvudsak kvarstår orubbad, d. v. s. så länge ett penningstreck förefinnes, och för det andra, att, då en förändring skall ske, denna göres så, att den blir rättvis och icke en ny orättvisa skapas.

Då allmän rösträtt införes, finner jag det alldeles själfklart, att äfven full likställighet beträffande städernas och landsbygdens representationsrätt åstadkommes. Men, såsom vi nu hafva hört, finnes det åtskilliga här i kammaren, som icke kunna vänta till dess. För dem tyckes hufvudsaken vara att få till stånd en ny »vingklippning» i syfte att befästa jordbrukareintressets öfvervalde, och detta på ett sätt, hvartill motsycke icke torde kunna uppletas i något annat land på hela jordklotet.

Det föreligger här tvenne olika vingklippningsförslag.

Det första är konstitutionsutskottets förslag, och om detta kan jag fatta mig ganska kort, då det redan blifvit utdömdt af herr Pehr Pehrson i Törneryd. Endast det skall jag tillåta mig påpeka, att om konstitutionsutskottets förslag antoges, skulle vi få de mest vidunderliga valkretsar man gerna kan tänka sig. Förstäderna kring Stockholm skulle icke få rösta tillsammans med Stockholm, icke heller tillsammans med kringliggande landsbygd, utan antagligen med Östhammar, Öregrund och andra långt bort liggande samhällen. Norrköpings norra förstad skulle icke få rösta tillsammans med Norrköpings stad, icke heller med den kyrkoförsamling, inom hvilken den är belägen, nemligen Östra Eneby, utan tillsammans med Grenna och andra aflägsna samhällen. Inbyggarne i Sofielundshusen, en

förstad strax utanför Malmö och för öfrigt belägen inom herr Dahns egen valkrets, skulle icke få rösta tillsammans med Malmö stad, icke heller med den församling, inom hvilken förstaden ligger, utan tillsammans med Landskrona eller annan längre bort belägen stad, med hvilken den kan tänkas blifva i detta afseende sammanslagen. Helsingborgs landsförsamlings municipalsamhälle finge icke rösta med Helsingborgs stad, icke heller med den öfriga delen af Helsingborgs landsförsamling, utan förmodligen tillsammans med Skanör och Falsterbo och några andra i Skåne belägna småstäder. På liknande sätt skulle det ställa sig med Göteborgs förstäder; de skulle icke få rösta med Göteborgs stad, icke heller med den kyrkoförsamling, dit de höra, utan antagligen tillsammans med Strömstad och Uddevalla, eller andra mycket aflägsna samhällen, der ifrågavarande förstäders invånare kanske icke kände någon enda människa. Sundsvalls förstäder finge icke rösta med Sundsvalls stad eller kringliggande landsbygd, utan förmodligen tillsammans med Hudiksvall. Af Tranås nuvarande samhälle skulle den hälft, som bildar köping, få rösta tillsammans med Vimmerby, Vestervik eller andra aflägsset belägna samhällen, medan den andra hälften fortfarande finge vara tillsammans med den nuvarande valkretsen.

Vi känna ju, hurusom under de senare åren allt flere och flere stationssamhällen och kyrkobyar öfvergått till att blifva köpingar och municipalsamhällen; utvecklingen går alldeles gifvet i den riktningen. Bollnäs t. ex. har nyligen blifvit köping; det har nu omkring 700 invånare, och det dröjer nog icke så många år, innan folkmängden stigit till 1,000 personer. Den skulle då brytas ut ur valkretsen och rösta tillsammans med Söderhamn eller någon annan aflägsset liggande stad. Lycksele kyrkoby långt uppe i lappmarken utgör ett municipalsamhälle med omkring 800 invånare; om något år utgör befolkningen kanske öfver 1,000 personer, och då skulle den icke få rösta med den kringliggande bygden eller annat samhälle i lappmarken, utan förmodligen slås i hop med den valkrets, som skulle utgöras af Umeå och andra nere vid kusten belägna orter.

Jag hemställer nu, om det verkligen kan vara rimligt att ställa till med en sådan anordning som denna, hvarigenom åtskilliga samhällen faktiskt, om än icke till namnet, skulle blifva beröfvade sin rösträtt. Det är väl alltför galet att på allvar tänka sig en dylik valkretsindelning. Denna anordning har ock rönt motstånd och i förmiddags förkastats af herr Pehr Pehrson i Törneryd. Och oakadt åtskilliga konstitutionsutskottsledamöter talat till förmån för densamma, tror jag icke, att man kan taga ett sådant förslag fullt allvarligt.

Herr Pehr Pehrson i Törneryd framstälde emellertid i stället ett annat förslag, som jag nu skall be att få upptaga till skärskådande. Grundtanken i detta är, att det skulle röstas särskildt för landet och särskildt för städerna. En stad, hvars folkmängd uppgår till minst $\frac{1}{230}$ -del af hela landets, skulle utgöra egen valkrets; de mindre

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

städerna skulle slås tillsammans såsom nu. Men redan nu utgöra de hopslagna småstäderna mycket märkvärdiga valkretsar. Trelleborg och Engelholm t. ex. rösta tillsammans. Nora, som ligger långt uppe i bergslagen, röstar tillsammans med Enköping, som ju icke ligger så långt från Stockholm. Hudiksvall nere vid kusten och Östersund långt uppe i Jemtland likaså. Det är således redan nu illa nog bestäldt.

Men hur skall det gestalta sig, om man antager denna nu ifrågasatta fixering, hvarigenom medeltalet invånare i hvarje stadsvalkrets skulle bli 22,000? För att komma upp till denna siffra måste man ofta nog slå i hop medelstora städer med en hop småstäder inom samma län.

Jag tänker mig t. ex., att i Östergötlands län skulle Linköping jemte alla Östgöta-småstäderna bilda en valkrets. Men hvad detta betyder förstå herrarna nog mycket väl. Det kommer att bli så, att Linköping med sina 12,000 invånare sätter till riksdagsman; de öfriga städerna kunna ju roa sig med att rösta, om de så vilja, men deras röster betyda rakt ingenting. I Blekinge län, hvars städer herr Pehr Pehrson för ingen del vill ha tillsammans med kringliggande landsbygd, skulle, föreställer jag mig, de små städerna — Karlskrona skulle ju vara en valkrets för sig — alltså Karlshamn, Sölvesborg och Ronneby, hvilka tillsammans hafva omkring 10,000 invånare, slås tillsammans med t. ex. Kristianstad, som ensam har en folkmängdssiffra af 10,000. I denna valkrets blefve förhållandet liknande; de blekingska småstädernas betydelse vid valet skulle komma att försvinna, och de finge icke mycket att säga. Min ärade vän herr Pehr Pehrson i Törneryd blir nöjd, då han slipper dessa småstäder, men städerna i fråga bli förmodligen mindre nöjda med att slås tillsammans med en större stad.

Beträffande stadsvalkretsarna i Skåne, skulle, föreställer jag mig, Skanör och Falsterbo och några andra småstäder slås tillsammans med Lund, som har 15,000 invånare, och skulle då naturligtvis småstäderna få platt ingenting att säga. I Halland skulle Halmstad och alla de halländska småstäderna föras i hop till en valkrets, der Halmstad blefve fullständigt dominerande; de andra städerna skulle icke betyda någonting alls. Liknande blefve förhållandet i Örebro län, der Örebro, Askersund, Nora och Lindesberg antagligen skulle bilda en valkrets.

Detta blott såsom några exempel på, huru det skulle te sig genom ett bifall till herr Pehr Pehrsons förslag. Faktiskt komme det att gestalta sig så, att de små städerna, de, som hade mindre än 5,000 à 6,000 invånare, i regeln icke finge någon representationsrätt. Och då tycker jag, att det vore mycket ärligare att säga rent ut, att vi afskrifva dessa småstäders representationsrätt, säga dem, att de icke ha gjort sig förtjenta af någon rätt att välja riksdagsmän i Andra Kammaren. Det vore åtminstone ärligt spel. Eljest gifver man dessa samhällen en rösträtt på papperet och ingenting annat.

Nej, mina herrar, då en förändring skall ske i sammanhang med införande af allmän rösträtt, låtom oss då upphäffa den olika representationsrätten för land och stad, men göra det på ett rationellt sätt liksom i andra länder, t. ex. i vårt grannland Danmark. Der bilda de särskilda valkretsarne sammanhängande områden med bestämda gränser. Man plockar icke tillsammans köpingar och municipal-samhällen här och der, tills man får ett visst antal invånare, utan man låter de små städerna och de stadsliknande samhällena ligga, der de ligga, och de få tillsammans med den omgifvande nejden bilda en sammanhängande valkrets. De städer i vårt land, som hafva en folkmängd af $\frac{1}{230}$ -del af landets hela befolkning och derutöfver, skulle således bilda egna valkretsar, men de öfriga slås tillsammans med kringliggande landsbygd.

Då allmän rösträtt införes, finnas ju icke vidare några speciella intressen för städerna att bevaka, åtminstone ej för småstäderna. Dessa stå i liflig beröring med den kringliggande landsbygden, hafva väsentligen samma intressen som denna, och framför allt finnes inom på detta sätt bildade valkretsar den personalkännedom, som är önskvärd vid utseende af representanter i Riksdagen. Efter genomförandet af en verklig rösträtsreform finnes efter mitt förmenande intet skäl att bygga upp nya skrankor, såsom här blifvit ifrågasatt.

Min ärade vän på blekingebänken hade betänkligheter mot det proportionella valsättet, emedan detta skulle leda derhän, att städer och landsbygd skulle sammanslås till gemensamma valkretsar. Han höll mycket skarpt på, att land och stad skulle vara åtskilda, och betraktade det såsom en gifven fördel, att landsbygden finge slippa vara tillsammans med städerna. Om landsbygden fortfarande skall vara delaktig af en dylik förmån, må det väl emellertid anses rättvist, att städerna också få behålla den lilla fördel, som de nu hafva, att få utse 80 representanter emot landsbygdens 150. En utjemning sker ju i detta afseende i allt fall af sig sjelft, enär städerna ökas proportionsvis starkare än landsbygden.

För min del fruktar jag emellertid icke alls den fulla likställigheten på detta område. Det blir en konsekvens, då allmän rösträtt införes. Men då skall man ock åstadkomma *full* likställighet mellan land och stad. Liksom landsbygdsvalkretsarne bilda sammanhängande områden, får man icke kasta städerna hit och dit och dermed faktiskt beröfva dem rösträtt, utan låta dem, om jag så får säga, ligga der de ligga och bilda valkretsar tillsammans med den kringliggande landsbygden. Då — men först då — kan man få verkligt naturliga valkretsar.

Men i sammanhang med denna reform, tror jag, att det är en annan, som bör lösas, om den icke blifvit det förut, och det är upphäfvandet af det nuvarande bostadsbandet. Det finnes, så vidt jag kan se, icke det ringaste skäl att hålla på detta. Om en person, som är känd inom kanske hela landet — han må nu bo i stad

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

eller på landsbygden — förkastas af valmännen inom den valkrets, der han bor, hvarför skulle han icke kunna upptagas inom en annan valkrets? Riksdagen har, som bekant, på detta sätt gått miste om flere framstående förmågor. Låtom oss alltså i sammanhang med rösträttsreformen få en något bredare basis för valen och icke hålla oss till bygdepolitiken!

Som sagdt: för min del anser jag det blott vara en tidsfråga, när vi få full likställighet mellan stad och land, men då skall denna likställighet också vara fullständig och icke en sådan fuskreform, som här blifvit ifrågasatt och som blott tillkommit för vissa speciella intressen. Vi böra upphäva alla skrankor och deribland äfven den nuvarande skilnaden mellan land och stad. För oss alla bör det vara angeläget att få till stånd en representation, som endast har till mål fosterlandets gemensamma bästa.

Med de åsikter, som jag nu framställt, är det klart, att jag icke kan gilla konstitutionsutskottets förslag, vare sig med eller utan den af herr Pehrson i Törneryd föreslagna förändringen, utan ber jag, herr talman, att få yrka rent afslag å den nu föredragna punkten.

Herr Kvarnzelius: Jag skall icke uppehålla mig vid att tala om det berättigade i krafvet på en effektiv rösträttsreform; den saken har så utförligt blifvit utvecklad af herrar von Friesen och Branting, att derom är icke något vidare att tillägga.

För att emellertid en rösträttsreform skall kunna anses effektiv, fordras, synes det mig, att den i hufvudsak gillas af dem, för hvilka den är afsedd. Har nu detta varit fallet med det förslag, som konstitutionsutskottet har bjudit? Nej, enligt min uppfattning är det icke så. Då Kongl. Maj:ts förslag kom oss till handa, gick ut öfver hela landet en våg af missräkning och felslagna förhoppningar. Man hade på grund af de beslut, som fattades vid 1901 års riksdag, efter min mening haft anledning hoppas, att hvad Kongl. Maj:t skulle komma med skulle vara minst hvad liberala samlingspartiet föreslog vid 1900 års riksdag. Så har emellertid icke skett, och det förefaller mig, som om konstitutionsutskottet borde hafva lärt något af det missnöje, som Kongl. Maj:ts förslag väckte, och deri vidtagit några förbättringar, som skulle hafva gjort det smakligare, än hvad Kongl. Maj:ts förslag var. I stället har utskottet gjort det ännu mindre tillfredsställande och vidtagit ytterligare försämringar af det samma.

Först och främst har utskottet vidtagit den förändringen, att politisk rösträtt icke skulle tillkomma alla kommunalt röstberättigade, och det synes mig, som om utskottet i sin motivering icke skulle hafva lyckats få fram tillräckliga skäl härför. Genom utskottets förändringar har vidare en försämring åstadkommits, som beröfvar många pligtrogna medborgare politisk rösträtt; bevilningsberedningarne äro nemligen berättigade att bevilja vissa skattskyldiga högre bevilningsfritt afdrag utaf äfven andra omständigheter än dyrare ortsförhållan.

den, såsom att en skattskyldig har stor familj eller att hans familj är sjuklig. Sådana omständigheter skulle kunna beröfva en person hans politiska rösträtt. Kan det vara rättvist, att en person, därför att han har större familj, skall mista sin rösträtt? Det är åtminstone icke min uppfattning.

Vidare kommer utskottet med den våldshandling, som förslaget skulle medföra mot municipalsamhällen och köpingar. Då jag förut ryktesvis hörde talas om konstitutionsutskottets förslag, tänkte jag, att det måtte hafva varit tungt vägande skäl, som förmått konstitutionsutskottet att vidtaga en sådan amputation. När jag sedan fick se utskottets utlåtande, fann jag emellertid, att skälen voro ytterst minimala. Utskottet säger: »Nämnda samhällen likna otvifvelaktigt i flera hänseenden de mindre städerna, och deras intressen göra dem äfven mera likställda med städerna än med landsbygden.»

Hvari består då denna likhet mellan dessa samhällen och städerna? Jo, deri, att i vissa tätare bebyggda samhällen tillämpas vissa ordningsstadganden, som hafva en viss likhet med de ordningsstadganden, som gälla för städerna. Deremot äro dessa municipalsamhällen i allt öfrigt likställda med landsbygden. De hafva fattigvård, kyrkans och folkskolans angelägenheter gemensamma med den omkringliggande landsbygden, och deras röstlängder äro endast utdrag af den röstlängd, som gäller för hela kommunen. Kardinalskälet för utskottets förslag med afseende på dessa samhällen framkommer emellertid helt visst, då utskottet längre ned säger: att »deras qvarblifvande inom landtvalkretsarne skulle ock mera än något annat vara egnadt att äfven på landsbygden bringa till seger den uppfattning i politiska frågor, som genom valrättens utsträckning torde inom städerna blifva den förhärskande.» Detta är nog hufvudorsaken, hvarför konstitutionsutskottet har med sådan beredvillighet tillstyrkt enskilde motionärers önskan att få dessa samhällen afskilda från landtvalkretsarne och införlifvade med städernas.

Dessutom medför denna anordning, sådan den af utskottet föreslagits, den mycket stora faran, att det kan blifva beroende af Kongl. Maj:ts administrativa godtycke att reglera valkretsarne på ett synnerligen verksamt sätt genom att förklara tätare bebyggda platser för municipalsamhällen. Som bekant, kunna sådana platser förklaras för municipalsamhällen mot deras bestridande, som bo inom sådana tätare bebyggda platser. Det har inträffat fall, då en nitisk kronfogde eller en nitisk länsman gått in till Konungens befallningshafvande med en framställning, att vissa ordningsstadganden skola gälla för ett område. Trots invånarnes protester har det inträffat, att Kongl. Maj:t förordnat, att dessa samhällen skola förklaras för municipalsamhällen, och häri ligger, enligt mitt förmenande, en så stor fara, att det synes mig, som om endast på den grund detta förslag måste anses oantagligt. Det heter nemligen i 80 § förordningen om kommunalstyrelse på landet: »har Kongl. Maj:t förordnat, att ordningsstadgan, brandstadgan för rikets städer samt hvad i helsovårdsstadgan för riket föreskrifves för

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

stad, skola lända till efterrättelse för område på landet, som ej utgör egen kommun, vare det område att anse såsom särskildt samhälle (municipalsamhälle)». Och hvad är det nu, som står i dessa särskilda stadganden? Jo, det heter här i 30 § af ordningsstadgan för rikets städer: »Hvad i denna stadga är föreskrifvet om stad, gälle äfven i tillämpliga delar för köping, hamn, fiskeläge och annat ställe med större sammanträngd befolkning, då Kongl. Maj:ts befallningshafvande, efter vederbörandes *hörande*, sådant förordnar genom beslut, som skall Kongl. Maj:ts pröfning underställas.»

Således kan Kongl. Maj:t emot invånarnes bestridande blott efter deras *hörande* förordna, att dessa ordningsstadganden skola gälla. Samma lydelse har en paragraf i byggnadsstadgan för rikets städer och samma lydelse har en paragraf i helsovårdsstadgan. Om dessa tre förordningar förklarats skola tillämpas i ett samhälle, är detta ett municipalsamhälle, och allt detta har kunnat ske mot detta samhälles bestridande. Deri ligger enligt min mening en stor fara, och derigenom kommer allt framgent att ske en amputation på frisinnet på landsbygden. I den mån som tätare bebyggda frisinade samhällen spira upp inom landtvalkretsar, kan Kongl. Maj:t vidtaga en »amputation» af dem genom att förklara dem för municipalsamhällen och föra deras valmän öfver till städerna, och jag vädjar till herrarne, huruvida det är klokt att öfverlåta en sådan rätt att reglera valkretsar åt Kongl. Maj:t.

Nu kunde man haft grundad anledning tro, att herr von Friesens m. fl. förslag, sådant det blifvit framlagdt, skulle blifvit af utskottet tillstyrkt. Detta förslag torde hafva kunnat tillfredsställa flertalets kraf för det närvarande. Det är helt naturligt, att det framkommit med hänsyn till den sammansättning, som Riksdagens båda kamrar för närvarande ha, och det är under sådana förutsättningar, som jag, ehuru vän af allmän, lika och direkt rösträtt, kunnat biträda det samma. För att man skall få en verkligt effektiv rösträttsreform, fordras det två nödvändiga förutsättningar, antingen en kraftig regering, som vet hvad den vill och som uppställer ett bestämdt program med föresats att drifva det igenom, eller också en reformkräfvande majoritet i denna kammare, som är besluten att genomföra en reform. Nu sakna vi bådadera. Det finns icke en majoritet för en verkligt effektiv rösträttsreform. Jag vill hoppas, att rättskänslan hos valmännen skall gifva oss denna majoritet. Och innan vi få denna majoritet, torde vi nog icke få någon reform, åtminstone icke en sådan, som kan tillfredsställa dem, för hvilka den är afsedd.

För närvarande ber jag att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Jag tror, att man på ömse sidor härvidlag skjuter öfver målet och att de angrepp, som gjorts, icke i alla afseenden äro fullt berättigade. Såväl Kongl. Maj:ts förslag som ock utskottets förslag hafva ju med hänsyn till

census för valvilkoren stält sig ungefär på samma basis som liberala samlingspartiet. Då så är, synes mig, att vi lika väl från den synpunkten böra gifva åt båda förslagen det erkännande, som dervidlag bör gifvas. Man säger, att konstitutionsutskottet dervidlag knappat af, men jag tror, att det är en mera skenbar afknappning än en afknappning i verkligheten och att utskottet i det stora hela stannar bra nära på samma punkt. Gör jag en jmförelse nu mellan å ena sidan liberala samlingspartiets förslag och å andra sidan såväl regeringens som konstitutionsutskottets förslag med hänsyn till 14 § och valmanskåren, hafva dessa båda senare kommit till ett och samma mål, men på skilda vägar, ett mål, hvori det fullständigt skiljer sig från liberala samlingspartiets förslag. Det mål, till hvilket det kommit på skilda vägar, är, att båda ansett det nödvändigt att grundlagsfästa valvilkoren. Kongl. Maj:t har ansett den väg, man borde gå för att komma dit, böra vara att grundlagsfästa den kommunala rösträtten, så att den icke skulle kunna ändras i vanlig ordning såsom civillag. Konstitutionsutskottet har gått den vanliga gamla vägen, som har traditionerna för sig och på hvilken sålunda 1865 års riksdagsordning är byggd. Men båda ha kommit till samma mål. Nu är frågan den, huruvida ock i verkligheten är tänkbart att få genomfördt en effektiv rösträtsreform, utan att denna rösträtsreform samtidigt, hvad valvilkoren angår, blir grundlagsfäst. Jag vet icke, hvad mina egna meningsfränder härutinnan tänka, ty märkvärdigt nog förbehålla de sig tystnad härvidlag. Men för min del drar jag mig icke för att säga, att jag tror — jag har icke blifvit öfvertygad om motsatsen — jag tror, att verkligen det måste bli grundlagsnatur af den frågan. Och om detta mitt antagande är riktigt, då tror jag, att det kan vara på sin plats att från den ståndpunkt, jag intager, man gjorde ett tillmötesgående och ett medgifvande för att sålunda i detta afseende få igenom en reform, äfven om principerna icke bli så klara och rediga, som hvad de finnas vara i liberala samlingspartiets program med den kommunala rösträtten såsom grundval. Som sagdt är, jag skulle från den synpunkten vara böjd att antaga konstitutionsutskottets förslag i 14 §. Man har häremot invändt, att man lemnat spelrum för bevillningsförordningen, genom gemensam omröstning, och framför allt åt taxeringsmyndigheterna, genom att höja och sänka det bevillningsfria afdraget derhän, att man skulle kunna alldeles godtyckligt förfara och begagna sig deraf i politiskt syfte. Men, mina herrar, herrarne som anförde detta, synas mig hafva glömt en väsentlig sak. Den nya skattelag, vi antagit om progressiv beskattning, nödvändiggör att ovilkorligen afskaffa den allmänna bevillningen förr eller senare, ty dubbel beskattning kunna vi icke hafva i längden.

Men få vi den allmänna bevillningen afskaffad, hvilket icke kan ske under annan förutsättning, än att den kommunala beskattningen fullständigt skiljes från skatt till staten — få vi dessa reformer genomförda, då tror jag det ligger i Riksdagens makt, der inga taxerings-

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

myndigheter kunna gripa in, att så reglera bevillningen och den progressiva beskattningen, att från 500 kronor och derutöfver skall det ovilkorligen erläggas bevillning till staten en så liten bevillning, att man icke behöfver göra något som helst afdrag. Ja, säga t. ex. mina meningsfränder på stockholmsbänken: »Det afgöres genom gemensam omröstning, och ett annex i Andra Kammaren, som drar sällskap med Första Kammaren, kan då besluta efter sitt fria skön. Men jag hemställer till Riksdagens ledamöter, om icke det inlägg, dessa herrar göra i fråga om riksdagsarbetet, är något, som man måste räkna med. Det fins sannerligen ingen så inflytelserik grupp som dessa herrar, fastän de tillhöra minoriteten. Och tror någon, att de låta dra sig vid näsan och att de icke bevaka sina intressen på rätt sätt? Nej, och tusen gånger nej. Sålunda, från denna synpunkt hyser jag ingen som helst farhåga och skulle kunna vara med om 14 §, sådan den föreligger i konstitutionsutskottets förslag. Dock, om jag grauskar detta närmare, finner jag det sakna vissa förutsättningar, hvilket gör det för mig oantagligt. Men om jag skulle gifva efter från min och mina meningsfränders synpunkt, kan jag väl fordra eftergifter äfven från motsatta hållet, och då frågar jag: finnas sådana eftergifter? Nej, i stället för att kunna stanna vid hvad riksdagsordningen för närvarande stadgar, har man skärpt utskyldsstreetet i 14 §, och det finnes tvenne relativa bisatser, som ovilkorligen böra utgå. Men det är icke blott detta, utan det fins en annan punkt, som är mycket berörd, en punkt, som än ytterligare tillspetsats, icke blott genom friherre von Knorrings motion, utan äfven genom hvad herr Pehr Pehrson här föreslagit, nemligen att återigen beröfva städerna de förmåner med hänsyn till representationsrätten, som de för närvarande hafva. Jag kan mycket väl förstå, att det är mycket angenämt för herrar landtmän att kunna säga i sin hembygd: det råder orättvisa mellan land och stad, som vi vilja afskaffa och göra full rättvisa. Men, mina herrar, det fins något, som hämnar sig sjelf, och det är, när man griper in på och bryter gifna löften. Vid antagandet af 1865 års riksdagsordning fingo våra städer sin större representation på grund af den ställning, som de förut intagit inom de fyra stånden. Dessa förmåner har man varit rädd skulle svälla ut i oändlighet. Derfor företogs 1894 en reform, den s. k. vingklippingen, hvilken äfven jag hade äran vara med om. Men om jag var med om den, var det blott på grund deraf, att striden mellan land och stad skulle upphöra. Men nu vill man uppväcka striden på nytt igen. För min del kan jag icke vara med om att göra angrepp emot konstitutionellt, emot principiellt gifna, klara och tydliga löften. Det skall jag för min del aldrig vara med om, huru vackert det än må klinga i landet att komma hem med sådana program. Jag finner ett angrepp i den vägen äfven i 13 § i konstitutionsutskottets förslag. Då man nemligen der vill dra bort köpingar och municipalsamhällen från landet och hänföra dem till städerna, är det uppenbart, att icke blott städerna förlora en viss grad af sin representationsrätt, utan derjemte

är meningen att skapa konservativa härdar i dessa valkretsar. För min del kan jag icke vara med om det.

Då jag således icke finner något tillmötesgående från motsidan, förfaller mitt förra påstående, och jag har, herr talman, icke annat att göra än att yrka afslag på utskottets förslag; hvaremot jag måste säga, att jag med lifligare värme än någonsin kommer att under nu rådande kaos yrka bifall till herr Sixten von Friesens motion, som jag sjelf skrifvit under.

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

Herr Nordin i Hamnerdal: Herr grefve och talman! Mine herrar! Allt ifrån den stund, då jag första gången blef i tillfälle att genomögnå Kongl. Majts proposition angående rösträttsfrågan, så har jag icke kunnat underlåta att ställa den frågan till mig sjelf: Hvad är det hos det breda folklager, hvilket det nu är fråga att tilldela politisk rösträtt, som har gifvit regeringen och som ännu fortfarande gifver en stor del utaf kammaren en så gruflig rädsla? Jag anser, att vi under de sistförflutna tio åren hafva pröfvat detta folklager temligen väl, ja, till och med vågat att lägga på dem lifsmedeltullar. Så lade vi 1892 på dem den tungan, att de måste deltaga i beväringsofning under 90 dagar. Och nu i fjol, vid förra riksdagen, ökade vi beväringsofningarna för somliga vapen till 8 månader och för andra vapen till ett helt år. Jag frågar de herrar, som hysa en sådan förskräckelse för att bevilja politisk rösträtt åt dessa lager: har icke detta folklager med tålmod och jemnmod mottagit den ena bördan efter den andra, som vi lagt på dem, och om så är, hafva vi då icke orsak att säga, att de äro lugna och värdiga att få politisk rösträtt, detta icke såsom en gengäld för alla bördor, som de fått taga på sig, utan i all synnerhet med hänsyn till det jemnmod och det lugn, med hvilka de tagit emot och burit den ena bördan tyngre än den andra? Det skall väl kunna svaras mig på detta mitt yttrande, att hvad det första vidkommer, nemligen lifsmedeltullar, så är det icke blott detta breda folklager, hvarom nu är fråga, som fått taga på sig den bördan. Nej, det medgifver jag också, men *detta* har fått känna bördan tyngre, ja, vida tyngre än de flesta andra folklagren. Det håller jag fast vid, och jag kan icke gå ifrån den saken.

Af hvad jag nu har sagt framgår det otvetydigt, att jag anser svenska folket rent af värdigt att få mottaga en utvidgad politisk rösträtt, hvilken det hittills har saknat. Och med hänsyn till denna min åskådning och med hänsyn till hvad jag haft äran anföra, skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till herr von Friesens i denna fråga framlagda motion.

Herr Åkerlind: Herr talman! Med anslutning till herr Styrlanders anförande för en stund sedan, vill jag för kammaren tillkännagifva, att jag icke kan biträda konstitutionsutskottets utlåtande i den föreliggande frågan, nemligen att municipalsamhällen skola af-

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

skäras från våra landsortsvalkretsar, med hvilka de stå i den närmaste beröring och med hvilka de i hufvudsak hafva gemensamma intressen, samt öfverföras till städerna. Detta förslag anser jag vara ett förslag till reform i en rent motsatt riktning till hvad behovet tydligen påkallar. Skulle vi, utom de missförhållanden, som redan nu förefinnas mångenstädes å landet, der ända till sex städer, från hvarandra långt afskilda, hafva att gemensamt rösta på en och samma representant i Riksdagen, äfven införa municipalsamhällena till stadsvalkretsarna, med hvilka dessa i hufvudsak ej hafva eller kunna få något annat gemensamt än en obekant, inför dem okänd riksdagsman, så kan jag icke anse annat, än att detta skulle vara ett kraftigt bakslag gent emot det behof, som tydligt ådagalagts.

Jag kan icke neka till, att jag varmt sympatiserar för tanken på likställighet i representation mellan städerna och landet, och jag hoppas, att den tiden måtte komma, då denna tanke måtte blifva en verklighet. Men att nu, såsom en framstående ledamot af denna kammare har gjort, framställa just den frågan såsom vilkor för rösträttens utsträckande, det anser jag vara ett i och för sig mycket farligt sätt, en i och för sig mycket farlig taktik, när man derigenom väcker till lif de lidelsefulla striderna mellan stad och land, och möjligen denna stridsfråga skulle kunna blifva den tufva, på hvilken detta förslag eller rättare denna fråga skulle falla.

Hvad beträffar det förslag, som af flere representanter är väckt och här i kammaren förordadt under dagens lopp, att man skulle bifalla en ny skrifvelse till Kongl. Maj:t, får jag för min del tillkännagifva, att om uppskofspolitik i denna fråga kan jag icke vara med, icke ens om herrar representanter såväl från Första Kammaren som från denna kammare ställa i utsigt en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i syfte att få allmän rösträtt. Ty jag fruktar, att om de herrar, som hafva föreslagit en sådan skrifvelse till Kongl. Maj:t, hafva någon annan mening med sitt förslag än att få frågan uppskjuten, så, när en dylik kongl. proposition kommer att föreläggas kamrarna till behandling, skall nog Riksdagens majoritet gå i författning om att förbinda en sådan rösträttsreform med så pass många bindande och tryggande garantier, att det blir en allmän rösträtt till namnet, men icke till verkningarna. Till verkningarna torde den blifva tillnärmelsevis hvad den för närvarande är. Det egenomliga är, att Riksdagen för närvarande tyckes hafva klart för sig, att något måste göras, men samtidigt med att man har klart för sig, att något måste göras, så vill den nu maktogande delen af Riksdagen fortfarande behålla makten. Man vill, att något skall göras i rösträttsreform, men att det skall göras så, att den nuvarande sammansättningen af representationen icke förändras. Och skulle man med tanke på en allmän rösträtt få dessa båda önskemål tillfredsställda, då förstår jag rätt väl, huru en allmän rösträtt i det afseendet skulle komma att se ut.

Herr talman! Mina valmän hafva sändt mig hit med den öfvertygelse, att jag skall bidraga till rösträttsfrågans lösning på grundvalen af det s. k. kommunalstrecket enligt de grunder, som äro angifna i herr von Friesens med fleres motion, hvilken jag också under-tecknat. Våra lugna, sansade medborgare i landsorten bära tåligt bördan af direkta och indirekta skatter, en börda, som Riksdagen pålagt och fortfarande pålägger dem. Med tålmod vilja de äfven underkasta sig den för dem mycket tyngande värnpligtsbördan, men till gengäld för dessa uppoffringar önska våra landtmän att få den politiska rösträtten utsträckt dertill, att hvar och en, som har rösträtt i kommunens angelägenheter, är 25 år gammal och betalt honom åliggande utskylder, äfven skall få föra sin politiska talan — skall få politisk rösträtt.

För min del tillkännagifver jag öppet, att jag anser denna deras begäran vara fullt befogad. Och jag kommer att biträda den meningen vid den blifvande omröstningen. Jag hyser ock det hopp, att majoriteten i denna kammare skall i handling bevisa detsamma genom att vid en kommande omröstning antaga herr Sixten von Friesens med fleres motion. Herr talman! Jag yrkar, med anledning af hvad jag nu sagt, afslag å konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Herr talman, mine herrar! För mig kan det naturligtvis icke vara annat än glädjande att höra, att utsigterna — om de visserligen icke äro så ljusa — åtminstone hafva ljusnat ganska betydligt för en utsträckning af den politiska rösträtten. Jag har under hela den tid — och det är icke så få år — som jag tillhört Riksdagen, ifrat för en utsträckning af den politiska rösträtten; och jag har alltid stått på den ståndpunkten.

Något motstånd emot utsträckning af rösträtten har nu egentligen icke hörts, utan alla, som uttalat sig, hafva gjort det *för* en utsträckning, och sympatierna hafva varit ganska lifliga för ett sådant mål. Det är dock sorgligt, om jag så får säga, att man icke synes kunna lyckas att komma till ett slutligt resultat i frågan redan vid innevarande års riksdag. Jag kan icke förstå rätt gerna, huru det skulle gå till, därför att Första Kammaren lärer ej gå med på de längst gående fordringarna i denna kammare, och jag tror ej heller, att en del här skulle vilja gå med på det förslag, som Första Kam-maren skulle vilja taga, då det är fråga om ett positivt förslag.

Det förslag, som nu närmast föreligger, nemligen konstitutionsutskottets förslag, kan jag för min del ej fullt acceptera. Utskottets förslag lider af en mycket väsentlig brist eller kanske öfverflöd, om jag så får säga, nemligen i fråga om municipalsambällen och köpingar.

Hvad köpingar beträffar, så hafva dessa någon likhet med städerna, men municipalsambällena hafva i de flesta fall icke några gemensamma intressen med städerna. Undantag kunna ju finnas, såsom om vi t. ex. tänka på de närmast intill Göteborg och Malmö liggande municipalsambällena, Örgryte invid Göteborg och Sofielund

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

invid Malmö. Dessa hafva ungefär samma intressen som städerna, men för öfrigt förhåller det sig ju så, att municipalsamhällena ligga långt ifrån städerna och, såsom jag nyss nämnde, hafva sina intressen gemensamt med landsbygden. Det vore då ganska obehagligt för dem att ryckas loss derifrån och föras tillsammans med städerna.

Det är äfven en annan sak, som gör, att jag icke vill vara med om detta förslag. Det har redan förut nämnts, att industrien under de senare åren mer och mer utvecklats sig derhän, att den på många ställen förlagts på landsbygden, och det är på de ställen, der industrien sålunda blifvit koncentrerad, som dylika samhällen uppstått. På samma gång jag nämner detta, vill jag dock säga, att jag anser, att en utjemning i valrättsförhållandena mellan stad och land är ett oeftergifligt vilkor för, att vi skola gå in på en så stor utsträckning af rösträtten, som här ifrågasatts. Dock anser jag, att municipalsamhällena icke böra läggas till städerna, emedan ett rent landtmannaintresse icke bör herska i landsbygdens valkretsar, utan den industri, som ligger på landsbygden, och som i många fall också har sina intressen gemensamt med landsbygden, skall få rösta tillhoppa med densamma, och då skall industrien få göra sin rätt gällande och landtmannaintresset sin rätt. Detta anser jag vara det enda rigtige. Jag kan för min del icke förstå, huru man kan så bestämdt motsätta sig en reglering af förhållandena mellan stad och land, som vissa personer här gjort, hvilka säga, att först då det skall vara allmän rösträtt, skall det icke vara någon skilnad mellan stad och land. Ja, mina herrar, gör då också en annan utjemning. Tag bort dessa olika inkomster, som landsbygden och städerna hvar för sig hafva; sedermera kan man börja att tänka på full likställighet, och då kan jag vara med om, att stad och land skola rösta tillhoppa, men så länge dessa skilda intressen stå kvar och så länge städerna hafva sina inkomster, af bränvin, tolagsersättning m. m., så länge kan man icke säga, att de i öfrigt äro likställda. Nej, mina herrar från städerna, försök att gå litet till rätta med eder sjelfva i fråga om städerna och säg ifrån genom ett klart och direkt beslut, att vi icke vilja vara med om en utjemning af förhållandena mellan land och stad.

Vidare har här talats så mycket om den allmänna rösträtten. Ja, härom kunna meningarne vara mycket delade. Hvad är allmän rösträtt? Är allmän rösträtt, att en hvar till myndig ålder kommen person skall hafva rösträtt, eller är måhända allmän rösträtt, att hvarje hederlig borgare, som sjelf försörjer sig, skall hafva rösträtt? Huru långt ämna herrarne gå i detta fall? Jag kan för min del icke gå så långt, att hvar och en, som är myndig, skall hafva rösträtt, utan jag vill ställa upp ett vilkor, nemligen en rent personlig afgift till kommun eller stat. Jag håller icke härpå för afgiftens skull, ty den spelar icke någon roll, men den skulle vara en regulator på, om det är en ordningsmenniska eller icke, därför att jag anser, att det är så viktigt, att man i detta afseende har reda på, om personen vill iakttaga vanlig ordning och göra rätt för sig. Här har talats så

mycket om, att folket är angeläget om att erhålla politisk rösträtt, men det kan nog råda mycket tvifvel derom. Granskar man statistiken, finner man, att det i Stockholm af 58,000, som äro valberättigade, är 38,000, som icke hafva betalt sina utskylder, Vittnar detta om, att de äro angelägna om den politiska rösträtten? Vittnar det om ordning? Nej, de, som icke iakttaga ordning, få icke anse sig berättigade att fordra, att de skola få samma rättigheter, som de personer, hvilka vilja iakttaga ordning och skick, hafva.

En talare på stockholmsbanken nämnde nyss, att det parti, som herskade i Riksdagen, gjort sig skyldigt till cynism, såsom han sade. Ja, af de handlingar, som detta parti utfört, framgår, tror jag, att de icke behöfva skämmas för hvad det gjort. Men jag tror, att man nästan skulle kunna tillämpa detta uttryck på en del handlingar, till hvars utförande andra personer hafva bidragit. Jag kan meddela ett exempel derpå, hvilket inträffat i dag. Då jag gick igenom staden, mötte jag en gammal gubbe, som ville sälja mattor till mig. »Nej», sade jag, »jag har icke behof af några mattor.» Då sade mannen: »Var god och köp en matta, jag är tvungen att skaffa mig föda; vi få icke lof att arbeta, och jag är ju tvungen att hafva mat.» Jag hade naturligtvis icke något annat svar att gifva än att säga: »Gå till herr Branting och bed honom skaffa eder mat». Det är från det högkvarteret, som ordena hafva utgått. Detta är en historia, som icke är någon dikt, utan verklighet, och vi få nog bevittna tusentals dylika fall såsom en följd af den nu pågående storstrejken, till hvilken ordena utgått från det socialistiska högkvarteret i Stockholm.

Det är visserligen en punkt i det af herr Pehr Pehrson upplästa förslaget, som jag icke är nöjd med, nemligen det 2-åriga utskyldsstreetet. Jag skulle helst velat hafva ett 1-årigt sådant förvaltt, men man får väl nöja sig med detta förslag, som det är. Jag får vidare säga, att skola vi gå ned till 500 kronor, hvilket jag anser vara det minsta vi kunna göra, men äfven det mesta vi kunna göra, låtom oss då äfven göra en utjemning mellan stad och land. Då är saken tydlig och klar.

Det har äfven mycket klandrats, att i det förslag, som herr Pehr Pehrson läste upp, man icke tagit steget fullt ut med afseende på kommunalstreetet i fråga om fastigheter. Jag får säga, att min första tanke var att gå till kommunalstreetet äfven der, men jag tror icke, att det spelar någon roll. Herrarne kunna väl tänka sig, att om en fastighetsegare har en fastighet, som med åbyggnader icke är värd 300 kronor, då är den verkligen icke en jordbruksfastighet. Den upptaxeras då såsom annan fastighet, och då får egaren icke rösträtt ändå. Detta spelar således ingen roll, derest taxeringsmyndigheterna göra sin pligt och se till, att taxeringen sker ordentligt.

I denna sena timme skall jag icke förlänga diskussionen. Jag har sagt min mening, och det skulle glädje mig ofantligt mycket, om vi skulle kunna få till stånd ett förslag, som blefve hvilande

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

till nästa riksdag. Jag kan i närvarande stund icke göra annat än yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag med den af herr Pehr Pehrson gjorda förändringen. Det kan icke tänkas, att Första Kammaren i närvarande stund skulle vilja antaga det af herr von Friessen framburna förslaget. Det har enligt min mening mycken liten utsigt att gå i Första Kammaren i år, och jag tror icke, att många äro sinnade att antaga konstitutionsutskottets förslag. Det är därför jag icke har annat att göra än att yrka bifall till herr Pehr Pehrsons förslag.

Häruti instämde herrar *Svenson* i Olseröd, *Jönsson* i Yngsjö och *Persson* i Borrby.

Som tiden nu var långt framskriden samt flera talare anmält sig för yttrandes afgifvande, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågasvarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 2.

Anmäldes och godkändes särskilda utskottets n:o 2 förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 108, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ strafflagen, till lag angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppföstran samt till lag, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderårige; och

n:o 109, i anledning af Kongl. Maj:t proposition med förslag till förordning om fosterbarns vård.

Likaledes anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 110, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *första* hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. hof- och slottsstaterna,

n:o 111, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *andra* hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet,

n:o 112, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *tredje* hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet,

n:o 113, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *fjerde* hufvudtitel, omfattande anslagen till landförsvaret,

n:o 114, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *femte* hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet,

n:o 115, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *sjette* hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet,

n:o 116, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *sjunde* hufvudtitel; innefattande anslagen till finansdepartementet,

n:o 117, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *åttonde* hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet,

n:o 118, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *nionde* hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet, och

n:o 119, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *tionde* hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande n:o 39, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande, och

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 41, angående väckt motion om Kristianstads läns inskrifningsområden.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *W. T. Lundgren* från och med den 17 innevarande maj till riksdagens slut.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 10,⁵⁸ e. m.

In fidem

Herman Palmgren.